

Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman laadintahankkeen hankeraportti

Jaakko Joentakanen, Jari Lepistö ja Jonna Heliskoski

[Napsauta ja kirjoita ministeriön nimi.ministeriö](#)

ISBN PDF: [Napsauta ja kirjoita ISBN PDF-koodi.](#)

Kuvat: [Napsauta ja kirjoita kuvaajan nimi. Jos useita, paina nimen jälkeen Shift + Enter.](#)

Taitto: [Napsauta ja kirjoita taittajan nimi. Jos useita, paina nimen jälkeen Shift + Enter.](#)

Helsinki [Napsauta ja kirjoita vuosi.](#)

Kuvailulehti

Julkaisija	Sisäministeriö	31.7.2019	
Tekijät	Jaakko Joentakanen, Jari Lepistö, Jonna Heliskoski		
Julkaisun nimi	Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman laadintahankkeen hankeraportti		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Kirjoita julkaisusarjan nimi. Kirjoita julkaisun numero/vuosi.		
Diaari/hankenumero	Kirjoita diaari- tai hankenro.	Teema	Sisäinen turvallisuus
ISBN PDF	Kirjoita ISBN PDF.	ISSN PDF	Kirjoita ISSN PDF.
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:Kirjoita URN-osoiteen loppuosa.		
Sivumäärä	61	Kieli	Suomi
Asiasanat	Hankeraportti, onnettomuuksien ehkäisy, yhteistyö http://finto.fi/juho/fi/		
Tiivistelmä	<p>Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn laadintahankkeen aikana on työstetty pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn strateginen toimintaohjelma. Toimintaohjelma laadittiin koko toimialan yhteistyössä dynaamisella hankemallilla fasilitoijan tuella.</p> <p>Päähuomio toimintaohjelman laadinnassa on ollut onnettomuuksien ehkäisyn sisällön ohjaamisessa. Tähän ovat kuuluneet yhteiset vaikuttavuustavoitteet, onnettomuuksien ehkäisyn integraatio sekä uudenlainen tulevaisuuden yhteisen tekemisen hahmottaminen. Hanke on toiminut pelastustoimen uudistushankkeen jatkumona. Sen aikana on otettu huomioon muun muassa esitykset, joita onnettomuuksien ehkäisyn yhdenmukaistaminen -työryhmä on tehnyt.</p> <p>Tämän hankeraportin tarkoitus on tehdä mahdollisimman näkyväksi se prosessi, jonka pohjalta varsinainen toimintaohjelma on syntynyt. Hankkeen toteutus ja sen eri osa-alueet on tässä pyritty kuvaamaan mahdollisimman läpinäkyvästi. Toisin sanoen tämä raportti vastaa kysymykseen, kuinka pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelma on syntynyt.</p> <p>Raportista selviää, kuinka toimintaohjelman laadinnassa hyödynnetty aineisto on kerätty ja millä menetelmillä sitä on analysoitu. Hankkeen eteneminen ja työpajojen toteutus on kuvattu vaiheittain. Raportin ensimmäisessä luvussa kerrotaan hankkeen taustoista ja sijoittumisesta laajempaan sisäisen turvallisuuden kontekstiin. Lopussa esitellään lyhyesti hankkeen tulokset ja esiin nousseet jatkokehitystarpeet. Hankkeen varsinainen tuotos eli strateginen toimintaohjelma on oma erillinen julkaisunsa.</p>		
Kustantaja	sisäministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Skriv ministeriets namn.ministeriet	Skriv datum.	
Författare	Skriv författarens Förnamn Efternamn (redaktör).		
Publikationens titel	Skriv publikationens titel och även den finska titeln. Skriv publikationens möjliga undertitel eller radera raden med DELETE.		
Publikationsseriens namn och nummer	Skriv publikationsseriens namn. Skriv publikationsseriens nummer/år.		
Diarie- /projektnummer	Skriv diarie- eller projektnr.	Tema	Skriv tema.
ISBN PDF	Skriv ISBN PDF.	ISSN PDF	Skriv ISSN PDF.
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN: Skriv URN-adressens slutdel.		
Sidantal	Skriv sidantal.	Språk	Skriv språk.
Nyckelord	Skriv 3–10 nyckelord separerade med komma.		
Referat Klicka och skriv referat högst 1 400 tecken. Tryck på Enter i slutet av stycket.			
Förläggare	Skriv ministeriets namn.ministeriet		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry Type name of Ministry.	Type date.	
Authors	Etunimi Sukunimi (toimittaja) Type Title of publication.		
Title of publication	Type Title of publication. Type Subtitle of publication if applicable. If not, DELETE line.		
Series and publication number	Type Name of series of the publication. Type series number/year of the publication.		
Register number	Type register number.	Subject	Type subject.
ISBN PDF	Type ISBN PDF.	ISSN PDF	Type ISSN PDF.
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN: Type website address.		
Pages	Type number of pages.	Language	Type language.
Keywords	Type 3–10 keywords separated with a comma.		
<p>Abstract</p> <p>Click and type Abstract max 1 400 characters. Press Enter at the end of the paragraph.</p>			
Publisher	Ministry Type name of Ministry.		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Turvallisuuden toimintaympäristö muutoksessa	10
1.1	Pelastustoimi osana sisäistä turvallisuutta	10
1.2	Toimintaohjelman laadinnan taustaa - pelastustoimen uudistushanke	11
1.3	Vaikuttavuus, ihmiskeskeisyys ja ilmiölähtöisyys hankkeen kivijalkoina	12
2	Menetelmät ja analyysi	17
3	Hankkeen tavoitteet ja toteutus	21
3.1	Hankkeelle määritellyt tavoitteet	21
3.2	Hankkeen toteutustapa	21
3.3	Asiakkaista ihmiskeskeisyyteen	24
3.4	Sidosryhmät ja ihmiset mukana yhteisessä työssä	24
3.4.1	Sidosryhmien haastattelut	24
3.4.2	Osallistamot	26
3.4.3	Kohtaamiset ihmisten kanssa	27
3.5	Törmäyttämöiden eteneminen vaiheittain	30
3.5.1	Välityöskentely	42
3.6	Hankkeen viestintä	43
4	Hankkeen tulosten esittely	45
4.1	Laaditun toimintaohjelman esittely	45
4.2	Tavoitteiden toteutuminen	46
4.3	Osallistujien palaute hankkeesta	47
5	Jatkotoimenpiteet ja ideat jatkokehitykselle	54
5.1	Osaamisen kehittäminen	54
5.2	Johtamisen tukeminen	55

5.3	Mittareiden kehittäminen	56
5.4	Katseet tulevaan - ajatuksia jatkokehitystarpeista.....	56
	Liitteet.....	58
	Lähteet.....	61

LUKIJALLE

Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyä on kehitetty viime vuosina voimakkaasti. Tähän hyvän sykkeen antoi 2011 käyttöön otettu pelastuslaki, jossa edellytettiin valvontasuunnitelman laadintaa ja selkeytettiin ihmisten vastuita turvallisuuden hallinnassa. Vuosien aikana valvontatoiminta jäsenyi aivan uudella tavalla enemmän riskiperusteiseksi. Useimmissa pelastuslaitoksissa kehitettiin paloturvallisuuden itsearviointimenetelmiä, joita on otettu käyttöön pelastuslaitoksissa ympäri Suomen.

Turvallisuusviestinnässä on ollut voimassa oma kansallinen strategia. Se on osaltaan ohjannut pelastustoimen turvallisuusviestinnän kehittymistä. Sosiaalisen median voimistuminen on tuonut omat mahdollisuudet ja haasteensa turvallisuusviestintään. Turvallisuustietoa voidaan välittää nykyään monikanavaisesti ja siten saavuttaa erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä runsaammin. Turvallisuusviestintään on muodostunut useita vakioituja kampanjoita, joiden avulla saavutetaan tiettyjä kohderyhmiä.

Palontutkinnan avulla saadaan arvokasta tietoa tekijöistä, joita tulipalojen taustalla on. Teematutkintojen avulla on saatu syvempää tietoa eri rakennustyyppien taustoista ja erityispiirteistä. Näitä tietoja voidaan hyödyntää edelleen monipuolisesti pelastustoimen palveluiden kehittämisessä niin onnettomuuksien ehkäisyssä kuin pelastustoiminnassakin.

Pelastustoimen tekeminen on hyvin kategorioitunutta. Palvelua tuotetaan pelastustoiminnan, varautumisen, onnettomuuksien ehkäisyn ja ensihoidon sektoreilta. Monin paikoin tekijät ovat samoja eli viranhaltijat tuottavat niin pelastustoiminnan kuin onnettomuuksien ehkäisyn palveluita. Tällaisella on selkeä synergiaetu. Kun on näkemystä miltä onnettomuus näyttää, haisee ja tuntuu, niin niistä voi puhua eri äänenpainolla ehkäisytarkoituksessa. Vastaavasti onnettomuuksien ehkäisyssä tuotettu tieto voisi olla vahvemmin pelastustoiminnan johtamisen tukena. Resurssien monipuolista käyttöä tuleekin vahvistaa tulevaisuudessa. Arkielämän kokemukset antavat syvyyttä työn merkityksellisyydelle ja synnyttää ammattimaisempaa vuorovaikutusta ihmisten palvelutehtävissä.

Pelastustoimen uudistushanke 2016-2018 määritteli osaltaan tarpeet onnettomuuksien ehkäisytöille. Tässä raportissa kuvataan tarkemmin hankkeen syntyä ja toteutusta. Tämän raportin tavoitteena on kuvata hanketta prosessina, jossa on pyritty vastaamaan niihin tarpeisiin, joita pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn kehittämiseksi on asetettu.

Kun jotain kehitetään, silloin altistetaan omaa ajattelua muiden kanssa käytävään keskusteluun. Toimintaohjelman laadintahankkeen aikana on törmätetty ajatuksia kollegoiden, yhteistyökumppaneiden ja erilaisia väestöryhmiä edustaneiden ihmisten kanssa. Hankkeen aikana on ollut tilaa kaikenlaisille ajatuksille. Kohtaamisten myötä on syntynyt yhteisiä näkemyksiä ja tavoitteita, joita tämä toimintaohjelma osaltaan ilmentää.

Pelastustoimella on iso rooli sisäisen turvallisuuden kentässä. Onnettomuuksien ehkäisy on muutakin kuin valvontaa, turvallisuusviestintää ja palojen tutkimista. Se on keskustelun herättämistä, tukemista, toimimista käynnistävänä voimana, saattajana ja aitoa ihmisten kohtaamista. Ennen muuta se on toimimista koko yhteiskunnan hyväksi. Välittämistä parhaimmillaan.

Innostusta ja innovatiivisuutta ennakoivaan turvallisuustyöhön

Jari Lepistö, pelastusylitarkastaja, toimintaohjelmahankkeen vetäjä
Helsingissä 31.7.2019

Koko hankkeen ajan yhteisessä työssä mukana:

1 Turvallisuuden toimintaympäristö muutoksessa

1.1 Pelastustoimi osana sisäistä turvallisuutta

Sisäisen turvallisuuden strategisia päämääriä ovat 1) turvallisuusympäristön analysointi ja muutosten ennakointi, 2) syrjäytymisen aiheuttaman turvattomuuden torjuminen ennalta ehkäisevästi, 3) turvallisuusrakenteiden ja prosessien tehokkuus ja vaikuttavuus sekä 4) yksilön ja yhteiskunnan kriisinkestokyvyn ylläpitäminen ja parantaminen.

Pelastustoimelle on asetettu pelastuslaissa velvoite onnettomuuskehityksen seurantaan. Tähän kuuluvat onnettomuusuhkien sekä onnettomuuksien määrään ja syiden kehityksen seuranta. Näistä on tehtävä johtopäätöksiä joiden perusteella on ryhdyttävä osaltaan toimenpiteisiin onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Toinen vahva velvoite liittyy yhteistyöhön onnettomuuksien ehkäisyssä. Pelastuslaitosten tulee onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Tähän kuuluvat myös onnettomuuskehitysseurantaan liittyvät esitykset.

Pelastuslain velvoitteiden myötä sidos sisäisen turvallisuuden strategiaan päämääriin on todella vahva. Lisäksi pelastustoimen strategia vahvistaa osaltaan tätä yhteyttä. Pelastustoimen strategiassa voidaan nähdä sisäisen turvallisuuden kehittämistyöhön liittyvinä tavoitteina muun muassa 1) jatkuvaan analyysiin perustuva kokonaiskuva yhteiskunnan riskeistä, 2) palvelut on järjestetty laadukkaasti, kustannustehokkaasti ja yhdenmukaisesti, 3) jokainen on tietoinen ja kantaa vastuunsa omasta ja yhteisönsä turvallisuudesta sekä 4) pelastustoimi kehittää aktiivisesti toimintatapojaan.

Pelastustoimen strategiassa on todettu onnettomuuksien syiden olevan moninaisia ja liittyvän suureksi osaksi ihmisten käyttäytymiseen. Samassa yhteydessä todetaan ihmisten vastuuntunnon ja valmiuksien välttämättömyys turvallisuusasioissa. Pelastustoimi ei voi yksin kantaa vastuuta onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä. Jotta onnettomuuksia ja niiden seurannaisvaikutuksia voidaan vähentää, nähdään tärkeänä tehdä moninaista vaikuttamista ihmisiin ja yhteisöihin. Strategiaan on myös kirjattu, että pelastustoimi haluaa olla lähellä kansalaisia, yhteisöjä ja yrityksiä edistäen turvallisuutta aktiivisesti ja yhteistyöhakuisesti. Onnettomuuksien ehkäisyä tehostaa eri toimijoiden samanaikaiset ja tukevat toimet. Tämä vaatii laajoja yhteistyösuhteita sekä uudenlaisia avauksia monikanavaisuuden rakentamiseksi.

1.2 Toimintaohjelman laadinnan taustaa - pelastustoimen uudistushanke

Pelastustoimen uudistushankkeeseen kuuluvan onnettomuuksien ehkäisyn yhdenmukaistamisen työryhmän esitykset ovat toimineet tämän hankkeen merkittävänä ajureina. Työryhmän tulokset nostavat esiin ne ihmisten tarpeet, joihin pelastustoimelta odotetaan tulevaisuudessa vastausta. Näihin tarpeisiin vastaaminen vaatii perinteisen ajattelun haastamista ja sitä, että jatkossa onnettomuuksien ehkäisytyö nähtäisiin pelastustoimessa entistä kirkkaammin asiakaslähtöisenä palveluna. Kyseinen työryhmä ottaa loppuraportissaan kantaa siihen, että yhteistä tekemistä on syytä jäntevöittää. Pelastustoimen asiakkaat ovat oikeutettuja yhdenmukaisempiin palveluihin ja tähän tarvitaan uudenlaista tavoitteenasettelua ja tekemisen tapaa. Seuraavaksi esitellään tiivistelmä kyseisen työryhmän loppuraportin suosituksista, jotka - kuten todettua - ovat osaltaan syyttäneet tarpeen tällekin hankkeelle. Suositukset on jaettu kuuteen kokonaisuuteen.

1.) Asiakastarpeen huomioiminen on pelastustoimen perustavanlaatuinen kehitystarve. Sitä kuinka hyvin pelastustoimen palvelut tällä hetkellä vastaavat asiakkaan tarpeisiin, on itse asiassa tutkittu melko vähän. Yhteistä verkkoalustaa esitetään yhdeksi tavaksi edistää asiakaslähtöisyyttä. Tässäkin hankkeessa esiin on noussut tarve nopeasti saatavalle ja helposti muotoillulle informaatiolle. Yksi vastaus tähän tarpeeseen olisi juurikin ”yhden luukun periaatteella” toimiva verkkoalusta. Ulkoisen ohje- ja loma-kemateriaalin lisäksi se voisi toimia alustana pelastustoimen sisäiseen tiedonkulkuun ja siten selkeyttää esimerkiksi säädösten soveltamiseen liittyvää viestintää. Tämä olisi omiaan edesauttamaan asiakaspalvelun yhdenmukaisuutta. Verkkopalveluihin liittyy myös esitys koota yhteen kansalaisille annettavat pelastuslaitosten onnettomuuksien ehkäisyn puhelin- ja verkkoasiointipalvelut. Asiakaspalvelua olisi näin ollen tarjolla vuorokauden ajasta tai paikasta riippumatta esimerkiksi chat-alustaa hyödyntäen.

2.) Toinen hankkeessa esitetty toimenpide on yhteistyön kehittäminen pelastustoi-
messä. Käytännössä lähtökohdaksi esitetään yhteisten vaikuttavuuden parantami-
seen pyrkivien onnettomuuksien ehkäisyn tavoitteiden laatiminen. Onnettomuuksien
ehkäisyn toimintaohjelmahankkeella on pyritty vastaamaan juuri tähän esitykseen.
Esityksen - ja toisaalta myös tämän hankkeen - ajatuksena oli tuolloin muodostaa on-
nettomuuksien ehkäisystä kokonaisuus, jossa eri toimintatavat ja palvelutuotannon
muodot tukevat ja täydentävät luontevasti toisiaan, pyrkien vaikuttavuuteen asiakas-
lähtöisillä palveluilla. Palveluiden yhdenmukaistamiseksi esitetään alueellisen yhteis-
työn tiivistämisen lisäksi asiantuntijaverkostojen perustamista eri aihekokonaisuuksille
pelastuslaitoksien kumppanuusverkoston turvallisuuspalvelualueelle. Myös pelastus-
laitosten ja sisäministeriön yhteistyön tiivistäminen nähdään esityksissä tärkeänä
osana onnettomuuksien ehkäisyn yhdenmukaistamista.

3.) Valvonta on keskeinen osa pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyä. Niinpä hankkeen työryhmä korostaa suosituksissaan valvontamenetelmien yhtenäistäminen tärkeyttä. Pelastuslaitoksilla tulee loppuraportin suositusten mukaan olla käytössä yksi yhteinen valvontamenetelmä määräaikaisten palotarkastuksien suorittamiseen. Valvontatoiminnan tulisi pohjautua toimialalla yhteisesti sovittuihin tavoitteisiin.

4.) Edelliseen liittyen, pelastuslaitoksilla tulisi työryhmän laatimien suositusten mukaan olla käytössä yhdenmukainen paloturvallisuuden itsearviointin menetelmä. Digitalisaation mahdollisuuksia olisi pystyttävä hyödyntämään nykyistä tehokkaammin asiakaspalvelussa, tietojen keräämisessä, palvelun laajentamisessa sekä resurssien tehokkaammassa käytössä.

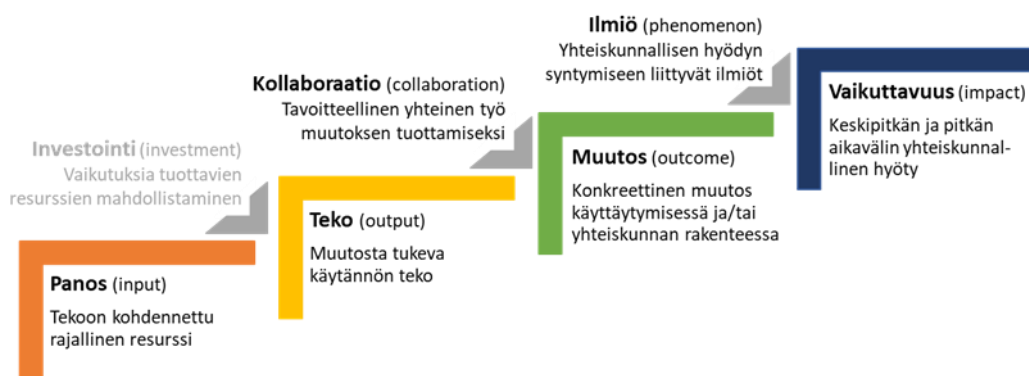
5.) Suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden lisääminen turvallisuusviestinnässä nähtiin tärkeänä, kun pyritään kohti yhteisiä tavoitteita. Turvallisuusviestinnässä ja sen suunnittelussa tulisi hankkeen esitysten mukaan hyödyntää verkostomaista toimintatapaa ja käyttää esimerkiksi kumppanuusverkostoa kansallisena väylänä viestinnällisissä asioissa. Valtakunnallisista malleista ja tavoitteista huolimatta alueelliset intressit tulee ottaa huomioon paikallisten haasteiden haltuunottamiseksi.

6.) Tavoitteellisella osaamisen varmistamisella pidetään huoli yhdenmukaisesta suorituskyvystä. Osaamisen varmistamiseksi tulisi työryhmän suositusten mukaan määrittellä onnettomuuksien ehkäisyn henkilöstölle yhdenmukaiset suorituskyykyvaatimukset sekä luoda valtakunnallinen osaamisen hallintajärjestelmä ja yhdenmukainen osaamisen todentaminen.

Käytännössä kaikkiin edellä mainittuihin suosituksiin pyrittiin tarttumaan ja niitä hyödyntämään tässä toimintaohjelmahankkeessa. Myös lukuisat muut sisäisen turvallisuuden hankkeet, julkaisut ja kokemukset otettiin valmistelussa huomioon, jotta toimintaohjelmasta muotoutuisi mahdollisimman ajankohtainen sekä tulevaisuuden haasteisiin valmistava ja ajassa elävä strateginen julkaisu.

1.3 Vaikuttavuus, ihmiskeskeisyys ja ilmiölähtöisyys hankkeen kivijalkoina

Onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman valmistelu toteutettiin vaikuttavuus- ja ihmiskeskeistä työskentelymenetelmää hyödyntäen. Vaikuttavuuslähtöisyyden viitekehystenä käytettiin vaikutusketjua (ks. Kuvio 1) ja siitä johdettua vaikuttavuuden ekosysteemiä (ks. Kuvio 2).

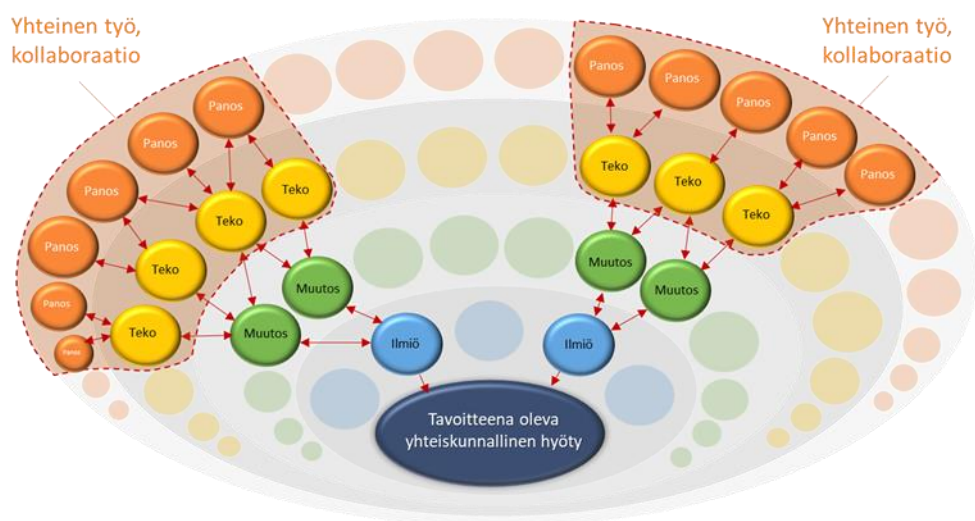

Kuvio 1: Vaikutusketju (Jonna Heliskoski, Leadcons Oy; Muokattu iooi-menetelmän (Bertelsmann Stiftung) pohjalta)

Vaikutusketjussa vaikuttavuudella tarkoitetaan keskipitkän ja pitkän aikavälin yhteiskunnallista hyötyä (impact), joka syntyy ihmisten käyttäytymisessä ja yhteiskunnan rakenteissa tapahtuvien muutosten (outcome) tuloksena. Nämä muutokset edellyttävät konkreettisia mitattavia tekoja (output) ja niihin kohdennettuja resursseja (input).

Ketju korostaa näiden tasojen välisiä suhteita. Siksi alkuperäiseen iooi-malliin (Bertelsmann Stiftung) on lisätty tasoja yhdistävinä tekijöinä yhteiskunnallisen hyödyn syntymiseen liittyvät ilmiöt (phenomenon), tekojen luomaa lisäarvoa tukeva tavoitteellinen yhteinen työ, kollaboraatio (collaboration) ja vaikuttavuusinvestointien (investment) hyödyntäminen resurssien mahdollistamiseen.

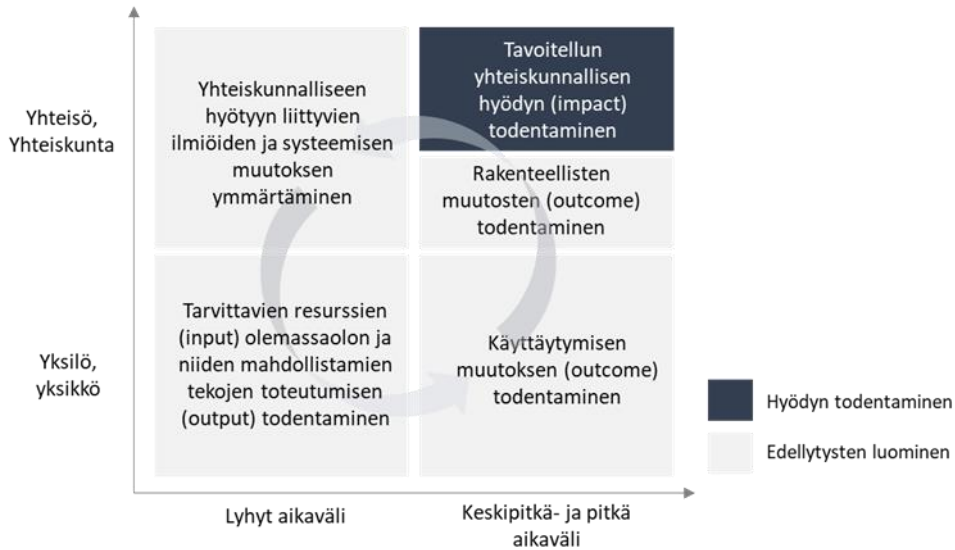
Koska yhteiskunnallisen hyödyn syntyminen edellyttää lähes aina useampaan kuin yhteen ilmiöön vaikuttamista, vaikuttavuuden mallintamista ja todentamista voidaan lähestyä vaikuttavuuden ekosysteeminä (ks. Kuvio 2). Vaikuttavuuden ekosysteemi korostaa tavoitteellisen vaikuttavuuden systeemistä ja dynaamista luonnetta.

Kuvio 2: Vaikuttavuuden ekosysteemi (Jonna Heliskoski, Leadcons oy)

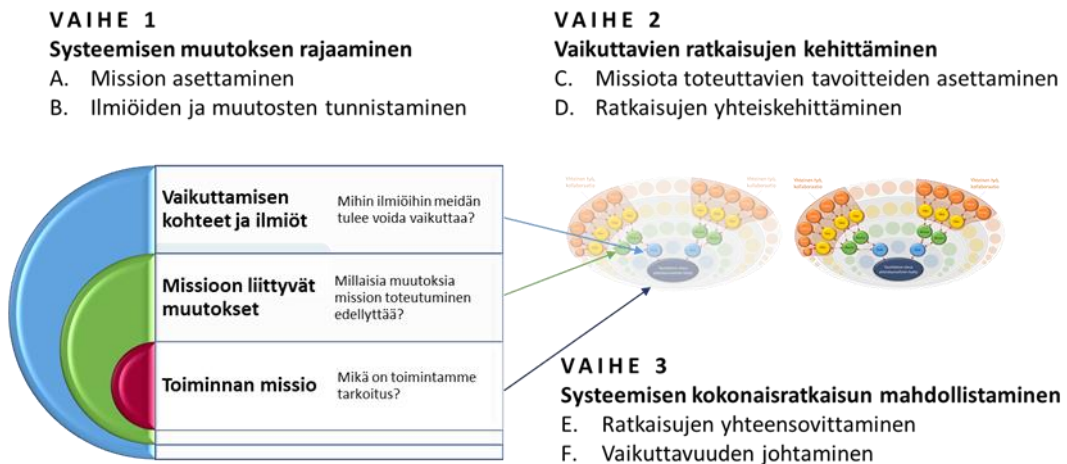
Vaikuttavuuslähtöisessä kokonaisratkaisussa vaikuttavuuden syntymistä tulee voida tarkastella samanaikaisesti sekä (1) yhteiskunnan/yhteisön ja yksilön/yksittäisen teon, että (2) lyhyen ja pitkän aikavälin tasoilla (ks. Kuvio 3). Vaikuttavuuslähtöisyyden ydin onkin juuri kyvyssä kytkeä arjen teot pitkän aikavälin yhteiskunnallisen hyödyn syntymiseen. Ilman tätä systeemistä ja dynaamisesti kehittyvää ketjua, teot jäävät irralliseksi, eikä niiden suhdetta tavoitellun hyödyn syntymiseen voida todentaa.

On tärkeää havaita, että tarvittavat käyttäytymisen muutokset edellyttävät kohderyhmien ja heidän käyttäytymisensä kokonaisvaltaista ja kontekstuaalista tarkastelua. Siksi vaikuttavuuslähtöisyydessä puhutaan asiakkaiden sijaan yksilöistä tai ihmisistä. Asiakas-käsitettä käytetään vain tilanteissa, joissa käyttäytyminen liittyy nimenomaan asiakkaan dyadisessa (sosiaalisessa) roolissa toimimiseen. Muita vastaavia rooleja ovat esim. vanhempi, puoliso, työntekijä ja oppilas. Yksilö tai ihminen on näitä rooleja yhdistävä kattokäsite.

Kuvio 3: Vaikuttavuuden todentamisen ulottuvuudet (Jonna Heliskoski, Leadcons oy)

Vaikuttavuuslähtöistä työskentelyä voidaan hyödyntää myös yhteiskunnallisten missioiden toteuttamiseen. Tuolloin vaikuttavuustavoitteita on useita ja ne määritellään missiosta käsin. Missio ohjaa muutoksen kohteena olevien ilmiöiden rajautumista, jolloin vaikuttavuustavoitteen asettamista edeltää, (1) missiion asettamisen lisäksi, (2) siihen liittyvien muutosten ja (3) muutosten kohteena olevien ilmiöiden tunnistaminen (ks. Kuvio 4).

Kuvio 4: Vaikuttavuus missiolähtöisyyden työvälineenä (Jonna Heliskoski, Leadcons oy)

Vaikuttavuusajattelu tukee missiolähtöisyyttä erityisesti silloin, kun yhteiskunnallinen missio on Euroopan komission raporttia mukailleen

1. Rohkea, inspiroiva ja yhteiskunnallisesti merkityksellinen
2. Toimintaa suuntaava: tavoitteellinen, mitattava ja ajallisesti rajautuva
3. Kunnianhimoinen mutta realistinen
4. Sektorirajat ylittävä ja yhteiskehittämiseen kannustava
5. Monipuolisiin arjen ratkaisuihin ohjaava

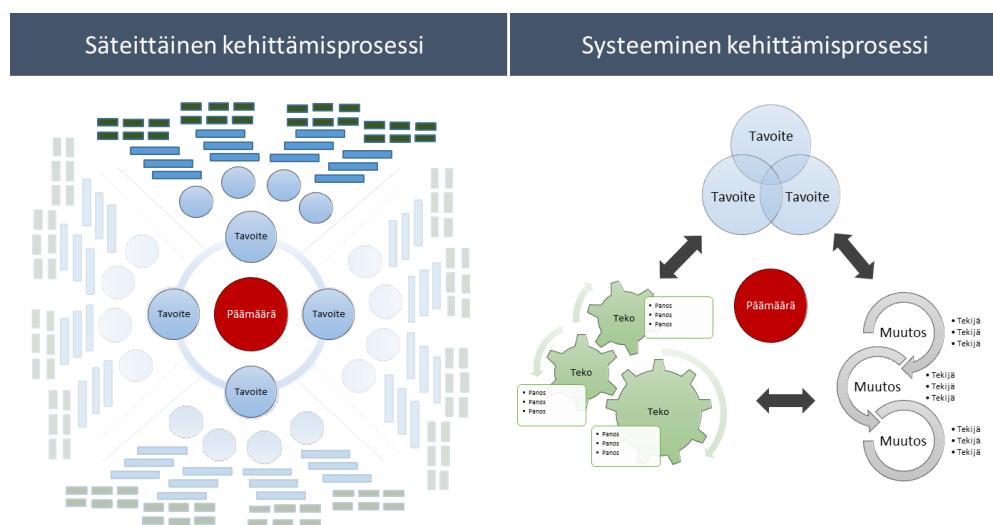
Viitekehyksiin perustuen, onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelma suunniteltiin yhteisesti tunnistetuista kansallisista tavoitteista käsin. Työskentelyn lopputuloksena onnettomuuksien vaikuttava ehkäiseminen näyttäytyy laajana ja monimuotoisena kokonaisratkaisuna. Kokonaisuuden hahmottamiseksi, tavoitteet on jäsennelty siten, että niitä ohjaa yksi yhteinen missio: "Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025". Mission pohjalta on asetettu 10 vaikuttavuustavoitetta, jotka muodostavat yhdessä systemisen ja dynaamisesti kehittyvän kokonaisuuden.

2 Menetelmät ja analyysi

Onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelma valmisteltiin vaikuttavuuslähtöisen yhteiskehittämisen menetelmää hyödyntäen. Menetelmä perustuu Jonna Heliskosken (Ks. Heliskoski 2016, 2018 ja 2019) Hanken School of Economics:issa tekeillä olevaan väitöskirjatutkimukseen. Menetelmää on sovellettu onnettomuuksien ehkäisyn lisäksi muun muassa lapsiperheiden varhaisen tuen, työllisyyden, hyvinvointi- sekä maakuntastrategioiden, digitalisaation ja tiedepääoman edistämiseen.

Systeminen kehittämisprosessi

Vaikuttavuuslähtöisen yhteiskehittämisen menetelmä korostaa tavoitteena olevaan yhteiskunnalliseen hyötyyn liittyvien ilmiöiden ja systeemisen muutoksen ymmärtämistä. Siinä missä perinteinen säteittäinen kehittämisprosessi etenee päämäärästä vaiheittain kohti yksittäisiä tekoja, systeemisessä kehittämisprosessissa jokainen vaihe muokkaa kokonaisratkaisua (ks. Kuvio 12). Kyse on systeemisen kokonaisratkaisun muotoilusta.

Kuvio 5: Tavoitteellinen vaikuttavuus edellyttää systeemistä kehittämisprosessia

Tavoitteellisen vaikuttavuuden kokonaisratkaisu suunnitellaan siten, että (1) se muodostaa loogisen jatkumon päämäärästä, tavoitteiden kautta niitä tukeviin muutoksiin ja muutoksia toteuttaviin tekoihin. Systemisen kokonaisuuden rakentuminen edellyttää lisäksi (2) eri vaiheessa määriteltävien tekijöiden (tavoite, muutos, teko) välisten suh-

teiden mallintamista. Käytännössä voidaankin ajatella, että systeemisen kehittämisprosessin jokainen vaihe (uudelleen)jäsentee ja syventää ymmärrystä niin toiminnan kohteena olevasta ilmiöstä kuin siihen vaikuttamisesta.

Systeeminen kehittäminen näkyy onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman valmistelussa muun muassa kokonaisratkaisun uudelleen jäsentelyä työskentelyn edetessä. Lopullinen jaottelu missiopohjaiseen onnettomuuksien ehkäisyn viitekehykseen ja sitä tukevaan toimintaohjelmaan syntyi vasta konkreettisten tekojen tunnistamisen, luokittelun ja mallintamisen jälkeen. Jaottelun tavoitteena on tukea lyhyen ja keskipitkän aikavälin konkreettisten tekojen suuntaamista pidemmän aikavälin mission toteuttamiseksi.

Vaikuttavuuslähtöinen yhteiskehittäminen

Vaikuttavuuslähtöinen yhteiskehittäminen on vahvasti osallistavaa, sitouttavaa ja yhteistä ymmärrystä luovaa. Se auttaa haastamaan vallitsevia käsityksiä työskentelyn kohteena olevista ilmiöistä ja käytännön ratkaisuista. Samalla se kannustaa tunnistamaan niin uusia innovatiivisia ratkaisuja kuin mahdollisuuksia jo olemassa olevan osaamisen nykyistä parempaan hyödyntämiseen.

Yhteiskehittämiseen kutsutaan mukaan mahdollisimman laaja ja moniääninen edustus työskentelyn kohteena olevan ilmiöön liittyviä toimijoita. Työskentelyn lopputuloksena syntyy näkemys yhteisesti sovittujen tavoitteiden saavuttamisen edellyttämästä yhteisestä työstä. Ratkaisu ei ole kenenkään oma tai näkökulmasta tuotettu. Sen pohjalta jokaisen on kuitenkin helppo tunnistaa ja sitoutua omaan rooliinsa tavoitteiden saavuttamiseksi.

Onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman valmistelussa yhteiskehittäminen toteutettiin neljässä Törmäyttämössä ja kahdessa Osallistamossa (Ks. Kappale 3.2 Hankkeen toteutustapa, Hankkeen ja sidosryhmätyön osallistajat). Työskentelyyn osallistui myös kokemusasiantuntijoita. Työskentely eteni seuraavasti:

- **Törmäyttämö 1 ja Osallistamo 1 – TEEMANA vaikuttavuustavoitteiden määrittely:** Yhteisten vaikuttavuustavoitteiden asettaminen ja onnistumiseen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen
- **Törmäyttämö 2 - TEEMANA tarvittavien vaikutusten tunnistaminen:** Tavoitteiden edellyttämien muutosten tunnistaminen ja kunkin muutoksen keskeisten sidosryhmien nimeäminen

- **Törmäyttämö 3 ja Osallistamo 2 - TEEMANA vaikuttavien ratkaisujen kehittäminen:** Käytännön ratkaisujen tunnistaminen ja suunnittelu sekä tarvittavien resurssien nimeäminen
- **Törmäyttämö 4 – TEEMANA vaikuttavuuden johtaminen:** Kokonaisratkaisun hahmottaminen, vaikuttavuuden todentamisen mittareiden määrittely ja työskentelyn käynnistämisen vaiheistus

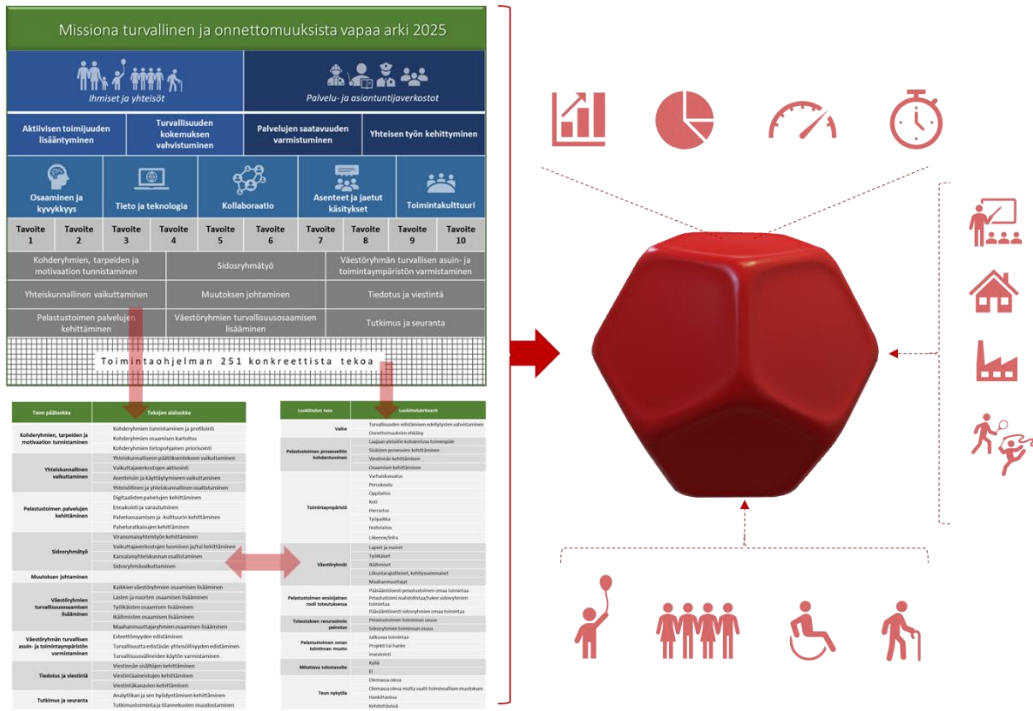
Toteutus mahdollisesti onnettomuuksien ehkäisyn onnistumisen edellytysten ja ratkaisujen laaja-alaisen hahmottamisen. Vaadittavan kokonaisratkaisun monialaisuus näkyy muun muassa Pelastustoimen sidosryhmätyön merkityksen korostumisena.

Toimialarajat ylittävän palvelutuotannon lisäksi ratkaisu korostaa jokaisen henkilön ja organisaation omaa aktiivista toimijuutta ja omaehtoisuutta. Tätä tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja välittämisen kulttuuria kehittämällä. Yhteiskehittäminen on yksi työväline näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteiskehittäminen on näin sekä onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman valmistelun menetelmä että yksi sen lähes kahdesta sadasta käytännön toteutuksen työvälineestä.

Tulosten analysointi

Yhteiskehittämisen tulosten analysoinnissa hyödynnettiin Susan Spigglén (1994) laadullisen kuluttajatutkimuksen menetelmää. Menetelmä mahdollistaa yksittäisten havaintojen kategorisoinnin, luokittelun ja systemaattisen jäsentelyn suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Analyysimenetelmää käytettiin ensimmäisen Törmäyttämön ja Osallistamon tuottamien tavoitteiden (141 kappaletta) ja vaikuttamisen kohteena olevien ilmiöiden (136 kappaletta) jäsentelyyn. Analyysin aineisto, vaiheet ja tulokset ovat nähtävissä tämän raportin liitteenä olevassa Excel-tiedostossa.

Aineiston luokittelua hyödynnetään myös kokonaisratkaisun analysoinnin välineenä. Jokainen ratkaisun taso geneerisestä missiolähtöisestä viitekehiksestä missiota toteuttavaan toimintasuunnitelmaan on luokiteltu siten, että niiden tasojen väliset suhteet voidaan tunnistaa. Tämä mahdollistaa toimintaohjelman ratkaisun ja toteutumisen analysoinnin luokittelun sisältämistä näkökulmista (Ks. Kuvio 13).

Kuvio 6: Toimintaohjelman aineiston luokittelu ja analysointi

3 Hankkeen tavoitteet ja toteutus

3.1 Hankkeelle määritellyt tavoitteet

Hankkeen tavoitteet jaettiin hankesuunnitelmassa seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. Onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmassa määritellään kansalliset tavoitteet, jotka tähtäävät mahdollisimman suuren vaikuttavuuden aikaansaamiseen. Tavoitteenasettelussa vaikuttavuus nostetaan kärkeen. Vaikuttavuustavoitteiden määrittäminen perustuu vahvemmin toimintaympäristön ja riskien kuvauksiin. Toiminnan suunnittelussa pyritään ohjaamaan enemmän ilmiöpohjaisuuteen ja juurisyihin tarttumiseen. Samalla pyritään sitomaan pelastustoimialan onnettomuuksien ehkäisyn tavoitteet vahvemmin osaksi sisäisen turvallisuuden kehittämistä.

2. Hankkeen myötä saadaan rationaalisempi tekemisen viitekehys, jossa palvelumuodot tukevat luontevasti toisiaan. Ilmiöpohjainen lähestymistapa määrittää tarkoituksenmukaisimmat ja tehokkaimmat palvelujen kohdentamiset. Yhden ilmiön käsittelyyn voidaan hyödyntää monipuolisesti erilaisia onnettomuuksien ehkäisyn keinovalikoimia laaja-alaisesti eri toimialojen henkilöstöön kuuluvien toimesta. Onnettomuuksien ehkäisyn menetelmät integroituvat tiiviimmin toimialan toimijoiden eri palvelumuotoihin.

3. Uuden toimintaohjelman myötä tekeminen kohdistuu massojen sijasta yksilöllisemmän asiakasymmärryksen pohjalta tapahtuvaan vaikuttamiseen. Onnettomuuksien ehkäisyn palvelujen tavoitteiden määrittämisessä pyritään irti rakenteista kohti ihmisten toimintaa.

4. Hankkeen aikana edistetään lainsäädännön toimeenpanemista ja yhdenmukaista soveltamista. Lisäksi onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman laadinnan aikana pyritään tunnistamaan pelastustoimialan onnettomuuksien ehkäisyyn liittyvät jatkokehittämistarpeet.

Näiden hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutumista pohditaan luvussa 4.2.

3.2 Hankkeen toteutustapa

Hanke toteutettiin sisäministeriön asettamaksi hankkeeksi poikkeuksellisen intensiivisellä aikataululla. Hanke kesti yhteensä kuusi kuukautta, jonka aikana pelastustoimen

onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman paperin luonnos saatiin valmiiksi. Tämän jälkeen se toimitettiin lausuntokierrokselle ennen toimintaohjelman viimeistelyä. Kun asiaa on jälkepäin osallistujien kanssa kertaillu, tiivis aikataulu on selvästi nähty yhtenä merkittävänä syynä sille, miksi työskentely pysyi riittävän intensiivisenä ja saumaton keskittyminen hankkeen aiheisiin säilyi läpi hankkeen. Seuraavaksi esitellään lyhyesti hankkeen rakennetta ja alaluvuissa kuvataan prosessi tarkemmin, vaihe vaiheelta.

Avoimuuden ja yhdessä tekemisen varmistamiseksi hankkeen aikana järjestettiin **kaksi osallistamoa** (sidosryhmäseminaaria). Osallistamoissa oli mukana yhteensä 40 järjestö- ja viranomaiskentän toimijaa pelastusalalta ja sen ulkopuolelta. Ihmisten ja sidosryhmien osallisuutta syvennettiin asiantuntijahaastatteluin sekä sosiaalisen median alustoilla. Yhteinen työ konkretisoitui myös muilla vuorovaikutuksen foorumeilla, joita hyödynnettiin hankkeessa laajalti. Myös yhteiskunnan eri sektoreiden ja väestöryhmien omaa kokemusasiantuntijuutta hyödynnettiin hankkeen aikana. Tavoitteena oli pitää ihmiskeskeisyys, avoimuus ja yhdessä tekeminen jatkuvasti hankkeen työskentelyn keskiössä. Sidosryhmätyöstä ja asiakkaiden osallistamisesta kerrotaan tarkemmin luvussa 2.4.

Sidosryhmien kuuleminen auttoi hahmottamaan turvallisuuteen liittyviä tarpeita, jotka toimivat hankkeessa lähtökohtana yhteisten tavoitteiden hahmottamiselle. Varsinaiset hankkeeseen nimetyt pelastustoimen edustajat työskentelivät näiden tavoitteiden muodostamiseksi **neljässä työpajassa, jotka kantoivat nimeä törmäyttämö**. Törmäyttämöt saivat nimensä siitä, että niissä osallistajat tuovat oman kokemusmaailmansa värittämät ajatukset yhteiseen käyttöön ikään kuin törmäämään muiden osallistujien ajatusten sekä asiakkaiden näkemysten kanssa. Törmäyttämöiden välillä työpajojen osallistajat työskentelivät välitehtävien parissa, itsenäisesti sekä yhteistyöaluesiin jaetuissa ryhmissä.

Hankkeen ja sidosryhmätyön osallistajat

Törmäyttämöiden ja osallistamoiden käytännön toteutuksesta vastasi hankkeen fasilitaattori Jonna Heliskoski Leadcons oy:stä. Heliskoski on toiminut aikaisemmin Sitran johtavana asiantuntijana. Hän on korkean tason osaaja vaikuttavuuden johtamisen ja yhteiskunnallisen markkinoinnin saralla sekä vaikuttavuusinvestoinnissa. Heliskoski on väitöskirjatutkija aiheenaan Impact Ecosystems - Modelling, Evaluating, and Facilitating Targeted Social Impact.

Sidosryhmätyöhön ovat hankkeen aikana osallistuneet seuraavat tahot: Liikenneturva, Mielen terveyden keskusliitto, Nuohousalan keskusliitto, Omakotiliitto, Ope-

tushallitus, Poliisihallitus, Suomen kiinteistöliitto, Suomen Kuntaliitto, Suomen palomiesliitto, Suomen Punainen Risti, Suomen sopimusalokuntien liitto, Suomen uimaopetus- ja hengenpelastusliitto, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, Vanhustyön keskusliitto, ympäristöministeriö, Maanpuolustuskoulutusyhdistys, Ehkäisevä päihdetyö Ehyt ry, sosiaali- ja terveysministeriö, Omaishoitajaliitto, OAJ, EPT-verkosto, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Finanssiala ry, Kirkkohallitus, Turvallisuuskomitea, Suvanto ry, Turun yliopisto, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto, Suomen Partiolaiset, R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry, Hyria säätiö, SSAB, Karkkilan kaupunki, Tredu, Invalidiliitto ja Kehitysvammaliitto.

Törmäyttämöihin kutsuttiin edustajat jokaisesta pelastuslaitoksesta, sisäisen turvallisuuden sihteeristöstä, sisäministeriön pelastusosastolta, pelastuslaitoksista, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöstä (SPEK), Suomen Palopäällystöliitosta, Hätäkeskuslaitoksesta ja Pelastusopistosta. Kolmanteen törmäyttämöön kutsuttiin edellä mainittujen tahojen lisäksi kokemusasiantuntijoita yhteiskunnan eri sektoreilta. Osallistujia työpajoissa oli keskimäärin hieman yli 20 henkilöä. Lista törmäyttämöihin nimetyistä edustajista sekä kuhunkin törmäyttämöön osallistuneista organisaatioista löytyy raportin lopusta (liite 1). Törmäyttämöiden kulkua ja sisältöä avataan tarkemmin luvussa 2.5.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana toimi onnettomuuksien ehkäisyn prosessin omistaja eli pelastusneuvos Janne Koivukoski (sisäministeriö). Sihteerinä toimi hankkeen korkeakouluharjoittelija Jaakko Joentakanen. Hankkeen suunnittelijana, vetäjänä ja ohjausryhmän esittelijänä toimi Jari Lepistö ja fasilitaattorin roolissa Jonna Heliskoski. Ohjausryhmän varsinaiset jäsenet olivat Erkki Hokkanen (Etelä-Karjalan Pelastuslaitos), Ari Evwaraye (sisäministeriö), Karim Peltonen (SPEK), Marjukka Koskela (Hätäkeskuslaitos), Mikko Puolitaival (Satakunnan Pelastuslaitos), Paavo Tiitta (Pohjois-Savon Pelastuslaitos), Tomi Pursiainen (Itä-Uudenmaan pelastuslaitos), Tomi Timonen (SPPL) ja Jani Jämsä (Pelastusopisto). Ohjausryhmän tehtävänä oli varmistaa hankkeen liittymä kansallisiin strategioihin, osallistua osaltaan onnettomuuksien ehkäisyn tavoitteiden määrittämiseen ja huolehtia hankkeen riittävästä resursoinnista. Ohjausryhmän kokouksissa käsiteltiin hankkeessa siihen mennessä hahmotettuja tuloksia. Kokouksissa otettiin kantaa laajempiin suuntaviivoihin, mutta myös yksityiskohtaisempiin asioihin, kuten tavoitteiden sanoittamiseen. Hankkeesta raportoitii pelastusosaston johtoryhmälle. Raportoijana toimi Jari Lepistö.

Seuraavissa alaluvussa käydään tarkemmin läpi hankkeen aikataulu, toteutustapa sekä tarkka kuvaus työskentelyprosessin etenemisestä ja hankkeen eri vaiheista. Luvussa 2.4 keskitytään kuvaamaan sidosryhmätyötä ja ihmisten laajamittaista osallistamista toimintaohjelman laadintaan liittyvässä hanketyössä. Luvussa 2.5 käydään läpi törmäyttämötyöskentelyn prosessia vaihe vaiheelta.

3.3 Asiakkaista ihmiskeskeisyyteen

Hankkeen suunnitteluvaiheessa lähdettiin liikkeelle asiakas keskiössä -ajattelulla. Asiakas keskiössä -teema nousi voimakkaasti pelastustoimen uudistushankkeen onnettomuuksien ehkäisyn yhdenmukaistaminen -työryhmän hahmottamasta visiosta. Hankkeen alussa focuksessa oli asiakasymmärryksen aikaansaaminen ja asiakas-käsite määritti työtä. Eri yhteyksissä kuitenkin nousi näkemys, etteivät kaikki ihmiset joihin toimintaohjelmalla pyritään vaikuttamaan, ole asiakassuhteessa turvallisuustoimijaan. Toimintaohjelman tavoitteisiin ja tekoihin määrittyi elementtejä, joilla pyritään herättelemään kaikkien ihmisten tunteja ja ajatuksia. Toisaalta julkishallinnon tavoitteissa on palvella ihmisiä ja valtioneuvoston linjauksissa ihmisten palvelu on korvanut asiakaspalvelun. Tämän johdosta päädyttiin jäsentämään tavoitteenasettelua ihmiskeskeisyydestä käsin.

3.4 Sidosryhmät ja ihmiset mukana yhteisessä työssä

Yksi hankkeen lähtökohdista oli laatia asiakaslähtöiseen onnettomuuksien ehkäisyyn tähtäävä toimintaohjelma. Kuten luvussa 2.3 perusteltiin, tämä käsite muotoutui hankkeen aikana ihmiskeskeisyydeksi. Jotta ihmisten ääni ja tarpeet saatiin ohjaamaan hankkeen työskentelyä, pidettiin ihmiset, sidosryhmät, pelastusalan asiantuntijat ja muut viranomaiset keskinäisessä vuorovaikutuksessa koko hankkeen ajan. Jo hankkeen alkumetreillä, hyvissä ajoin ennen ensimmäistä törmäyttämöä ryhdyttiin töihin eri väestöryhmien edustajien ja muiden sidosryhmien kanssa. Tällä varmistettiin se, että työpajatyöskentely ja yhteisten tavoitteiden muotoilu aloitettaisiin ihmiskeskeinen näkökulma kirkkaasti mielessä pitäen.

3.4.1 Sidosryhmien haastattelut

Yhteisiin tavoitteisiin päästään luomalla yhteisymmärrys sekä toimialan sisällä, että yhdessä ihmisten ja sidosryhmien kanssa. Ihmislähtöisyyteen pohjautuvan vaikuttamisen lähtökohdaksi otettiin turvallisuuteen liittyvät tarpeet ja sidosryhmien välinen yhteistyö. Sidosryhmätyö aloitettiin haastattelemalla eri alojen ja väestöryhmien edustajia sekä edunvalvoja. Aiheet liittyivät turvallisuuden ilmiöihin sekä turvallisuustyöhön kohdistuviin tarpeisiin ja odotuksiin. Haastatteluilla pyrittiin tunnistamaan ja kuvailemaan ensinnäkin niitä ajankohtaisia turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä, joista yhteiskunnassa ollaan tällä hetkellä huolissaan tai jotka muuten ovat keskustelussa pinnalla. Toisekseen, haastatteluilla hahmotettiin pelastustoimeen kohdistuvia odotuksia ja

käytännön toimintaan liittyviä kehitysehdotuksia, joita molempia nousi esiin haastattelussa.

Haastattelut olivat luonteeltaan keskustelevia, puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Tulokset koottiin, analysoitiin ja esiteltiin sekä ensimmäisessä ohjausryhmän kokouksessa että ensimmäisessä törmäyttämössä. Haastattelussa esiin nousseet ajatukset auttoivat hahmottamaan lähtökohtia hankkeen yhteiselle työskentelylle.

Turvallisuuden ilmiöt

- Turvallisuusosaamisen puutteet
- Taloudellinen turvallisuus
- Yksinäisyys ja eristäytyminen
- Välinpitämättömyys turvallisuutta kohtaan
- Asuminen ja liikkuminen

Pelastustoimen rooli

- Keskusteleva kumppani
- Osallistava kasvattaja
- Riskienhallinnan osaaja
- Yhtenäisten linjausten suunnannäyttävä
- Monipuolisten palveluiden tarjoaja

Kuvio 7: yhteenveto sidosryhmähaastatteluiden tuloksista. Haastattelut auttoivat hahmottamaan kokonaiskuvaa sidosryhmien tarpeista ja toisaalta odotuksista pelastustoimen rooliin liittyen.

3.4.2 Osallistamot

Vuorovaikutus sidosryhmien kanssa varmistettiin järjestämällä **kaksi osallistamoa**. Tilaisuuksissa keskustelimme pelastustoimen sidosryhmien kanssa muun muassa siitä, mitä odotuksia pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyydelle asetetaan yhteiskunnassa ja millaisia tavoitteita näistä odotuksista voisi johtaa. Osallistamoiden agendalla oli kommentoida ja ottaa kantaa hankkeen varsinaisen työryhmän pohdintaan, seminaarien ajoituksessa työryhmän työpajojen välille. Tunnelma molemmissa osallistamoissa oli varsin innostunut ja uusia ajatuksia tuotiin rohkeasti esille. Moni osallistuja piti tilaisuuksia ainutlaatuisena foorumina, jossa eri järjestöjen ja viranomaisten edustajat kohtasivat yhteisten tavoitteiden muotoilun merkeissä. Vastaavia tilaisuuksia toivottiin järjestettävän tulevaisuudessakin.

Ensimmäisessä osallistamossa 21.3. kokoonnuimme yhdessä yli 30 eri tahon kanssa Eteläesplanadille keskustelemaan ilmiölähtöisestä tavoitteenasettelussa ja siitä, mitkä ovat yhteisen turvallisuustyön merkityksellisimmät tavoitteet ja niihin liittyvät yhteiskunnalliset ilmiöt. Tilaisuuden tulokset täydensivät ensimmäisen törmäyttämön tuloksia ja toivat uusiakin näkökulmia ensimmäisessä törmäyttämössä nimettyihin vaikuttavuustavoitteisiin ja yhteiskunnallisiin ilmiöihin.

Työpohja oli sama, kuin hankkeen ensimmäisessä törmäyttämössä, mikä teki tulosten vertailusta mielekäästä. Osallistamon tavoitteena oli tunnistaa sekä yhteiskunnan turvallisuutta edistäviä vaikuttavuustavoitteita että niitä yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka täytyy ottaa haltuun näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Vaikka osa tunnistetuista tavoitteista ja ilmiöistä olikin pitkälti samansuuntaisia kuin törmäyttämössä, niin joukossa oli runsaasti uutta ja erilaista ajattelua verrattuna pitkälti pelastusalan edustajista koostuvan törmäyttämön keskusteluihin.

Keskusteluiden perusteella ihmiskeskeisyys ja ilmiölähtöisyys näkyikin osallistamossa vahvemmin, kuin ensimmäisessä törmäyttämössä, jossa perinteisempi organisaatiolähtöisyys paikoin korostui. Voisi todeta, että tilaisuuksien tulokset tukivat toisiaan. Kaikki osallistamon tulokset kerättiin työpapereille ja otettiin mukaan analyysiin yhdessä törmäyttämön tulosten, sekä välityöskentelyn tuotosten kanssa. Osallistamoiden tuloksia voi tarkastella suhteessa ensimmäisen törmäyttämön ja välityöskentelyn tuotoksiin liitteessä 2.

Toinen osallistamo järjestettiin Katajanokalla 27.5. Tähänkin seminaariin osallistui yli 30 edustajaa eri sidosryhmistä, sekä järjestö- ja viranomaissektoreilta. Tilaisuudessa jakauduttiin mielenkiinnon mukaan seitsemään teemapöytään, joissa kussakin käsiteltiin yhtä hankkeen törmäyttämössä tunnistettua muutostavoitetta (tässä vai-

heessa hanketta termillä tarkoitettiin vaikuttavuustavoitetta konkreettisempaa tavoitetta) ja työstettiin siihen liittyen konkreettisia käytännön tekoja, joita tavoitteen saavuttaminen vaatii.

Käytännön tekoja kirjattiin vaiheittain kunkin tunnistetun yhteiskunnallisen ilmiön näkökulmasta. Tällä pyrittiin varmistamaan, että muutoksiin vaadittavat teot pyrkivät osaltaan vastaamaan jokaisen hankkeessa tunnistetun ilmiöluokan tarpeisiin. Tämän jälkeen ryhmät pääsivät vielä muodostamaan uusia muutostavoitteita, joita ei tähän asti tunnistettujen listassa ollut, mutta jotka heidän edustamiensa väestöryhmien ja yhteisöjen näkökulmasta olisi tärkeä huomioida toimintaohjelmassa.

Seminaarin loppuksi osallistujat tutustuivat muiden pöytien tuloksiin. Tässä yhteydessä he laittoivat lapuilla edustamansa organisaation nimen sen muutostavoitteen tai käytännön teon kohdalle, johon liittyen he näkivät yhteisöllään olevan roolia. Lappuun kirjattiin lisäksi lyhyesti se, millaista toimintaa tämä rooli käytännössä tarkoittaisi. Tarkoituksena oli samalla sitouttaa sidosryhmiä yhteiseen työhön, jonka vahvistaminen onkin toimintaohjelman yksi tavoite. Toisen osallistamon tuotoksena saatiin vahvistettua muutostavoitteisiin kytkeytyviä konkreettisten tekojen listaa ja vahvistamaan muutostavoitteiden muotoilua sidosryhmien näkökulmasta, sekä tunnistettua kussakin muutoksessa mukana olevien sidosryhmien roolia. Samalla otettiin askelia eteenpäin sidosryhmien sitouttamisessa yhteiseen työhön. Hankkeen sidosryhmätyöhön osallistui yhteensä noin 40 eri tahoa.

3.4.3 Kohtaamiset ihmisten kanssa

Suoraa dialogia ihmisten kanssa ylläpidettiin osallistamoiden ja kokemusasiantuntijoiden vierailun lisäksi haastatteluin, sosiaalista mediaa hyödyntämällä sekä keskustelemalla hankkeen aiheista muilla foorumeilla.

Työpaja nuorille

Nuorten ääni saatiin hankkeessa vahvasti kuuluviin. Hankkeen korkeakouluharjoittelija osallistui 7.6.2019 Nuva ry:n järjestämään Nuorten Vaikuttajien Huipputapaamiseen, jossa tänä vuonna teemana oli osallisuus. Joentakanen järjesti sisäministeriön tilaisuudessa työpajan, jossa aiheena oli nuorten osallisuus turvallisuustyössä. Työpajassa pohdittiin seuraavia kysymyksiä: mitä turvallisuus nuorelle tarkoittaa? Mitä haasteita näihin asioihin liittyy/mitkä vaarantavat turvallisuutta? Kuinka nuoret haluaisivat olla mukana taklaamassa näitä haasteita? Miksi turvallisuusviestintää kiinnostaa/ei kiinnosta? Millaista on nuoria kiinnostava turvallisuusviestintä? Työpajan tulokset auttoivat hahmottamaan nuorten käsitystä ja tarpeita turvallisuuden kehittämiseen liit-

tyen. Erityisesti turvallisuusviestinnän kehittäminen nuoria kiinnostavaksi nousi tärkeäksi puheenaiheeksi. Työpajassa nousi esiin, että kun pelastusalan toimija valmistelee esimerkiksi some-kampanjaa, tulisi ainakin pyrkiä siihen, että nuoria olisi itse mukana sekä suunnittelussa, että toteutuksessa, jotta viestinnästä saataisiin nuorten näköistä. Erään nuoren sanoin: ”some-kamppiskin voi mennä pieleen ja pahasti”. Sisälöntuottaminen ei siis automaattisesti tarkoita että sillä saadaan haluttuja tuloksia tai vaikutuksia. Esimerkiksi ”tubettajien” hyödyntämistä turvallisuusviestinnässä pidettiin hyvänä ajatuksena.

Myös ”kasvotusten” tuotettavassa viestinnässä on eroja. Työpajan keskusteluissa nousi esiin, että nuoret kaipaavat esimerkiksi koulussa vierailevalta pelastusviranomaiselta nuorekkuutta, mutta ennen kaikkea aitoa innostusta olla puhumassa nuorille. Pelkästä velvollisuudesta puhuminen välittyy negatiivisella tavalla kuulijalle ja menee usein toisesta korvasta ulos. Turvallisuusviestinnästä ylipäätään tekee nuorten mukaan kiinnostavaa tarinallisuus ja käytännönläheisyys. Erilaisia skenaarioita ja niihin yhdistettäviä käytännön harjoitteita pidettiin erittäin toimivina ja kiinnostavina. Eräs nuori ehdotti, että NouHätä-kilpailusta tutut käytännön harjoitteet voisivat olla kaikille yläastelaisille pakollisia.

Nuorten kohtaaminen sai aikaan tärkeää keskustelua. Vastaavanlaisten työpajavierailujen järjestäminen ja vieminen muidenkin sidos- ja väestöryhmien keskuuteen - esimerkiksi vanhusneuvostoon - olisi jatkossakin mielekästä ja varsin tarpeellista.

Verkkokyselyt

Hankkeen puitteissa julkaistiin sisäministeriön **Facebook-sivuilla** julkaisu, jossa kysyttiin ihmisiltä, minkälaista tietoa he kaipaivat oman, läheisten tai elinympäristönsä turvallisuuden edistämiseksi. Kysymyksen muotoilulla pyrittiin hahmottamaan tarpeita sekä odotuksia informaatiosta ja sen saatavuudesta, mutta samalla niitä turvallisuuden ilmiöitä, jotka ovat tällä hetkellä ajankohtaisia ihmisten arjessa. Kysymys kuului seuraavasti: ”Turvallisuus ja turvallisuuden tunne on meille jokaiselle tärkeää ja jokainen voi omalla toiminnallaan ehkäistä onnettomuuksia. Minkälaista tietoa kaipaaisit oman, läheistesi tai elinympäristösi turvallisuuden edistämiseksi? Haluaisitko lisää tietoa esimerkiksi kotona asumisen turvallisuudesta tai lasten ja vanhusten turvallisuudesta?”

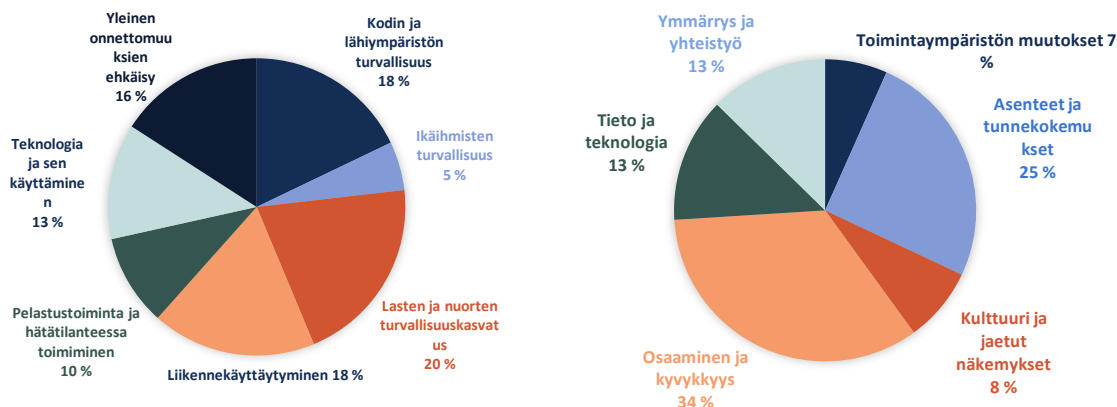
Komentointi oli ilahduttavan runsasta. Julkaisuun saatiin 151 vastausta, 57 jakoa, ja 236 tykkäystä. Kysely auttoi tunnistamaan useita ajankohtaisia turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä sekä turvallisuusviestintään kohdistuvia tarpeita. Vastausten perusteella näihin ilmiöihin liittyy yksilöllisiä tarpeita ja odotuksia myös pelastustoimen suuntaan. Vastausten pohjalta tehty merkittävä havainto on kuitenkin se, että pelastustoimi ei

yksin ole vastuussa onnettomuuksien ehkäisystä: jokaisen ihmisen omat asenteet ja yhteisössä vallitseva kulttuuri vaikuttavat turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen kehittymiseen. Toisaalta, juurikin kulttuuriin, osaamiseen ja asenteisiin pelastustoimella ja sen sidosryhmillä on mainio mahdollisuus vaikuttaa.

Vastaukset jaettiin ensinnäkin viiteen konkreettiseen kategoriaan, joista selvästi eniten vastaukset liittyivät lasten ja nuorten turvallisuuskasvatukseen, sekä liikennekäyttäytymiseen. Sen lisäksi vastaukset jaettiin laajojen yhteiskunnallisten ilmiöiden alle. Nämä ilmiöt tunnistettiin hankkeen ensimmäisen törmäyttämön, osallistamon ja välityöskentelyn työn tuloksina. Suurin osa vastauksista liittyy kahteen ilmiöön: asenteisiin ja osaamiseen. Törmäyttämössä nostettiin esiin huomio, että jakautuminen asenteisiin ja osaamiseen kertoo siitä, että turvallisuusviestinnänkin täytyy olla kontekstisidonnaista: välillä kyse on tunteista ja välillä tietotaidosta. Kaikkeen ei voida vaikuttaa samanlaisella turvallisuusviestinnällä.

Myös **otakantaa.fi -sivustolle** julkaistiin kysely, jonka aihepiiri oli pitkälti sama kuin Facebookin kyselyssä. Kysymykset muotoiltiin seuraavasti: Minkälaiset turvallisuuden ilmiöt sinua huolestuttavat arjessa? Millaista tietoa kaipaat turvallisuutesi edistämiseksi? Vähäisemmästä aktiivisuudesta huolimatta tällekin alustalle saatiin muutama perusteellinen vastaus. Esiin nousivat esimerkiksi kyberturvallisuus palveluiden digitalisoituessa sekä Lapin matkailijamäärien kasvun lisäämät turvallisuusriskit ja niiden hallinta. Saatu aineisto käsiteltiin yhdessä Facebook-kyselystä saadun materiaalin kanssa. Analysoituja vastauksia hyödynnetään pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman tavoitteiden muotoilussa.

Eriyksen paljon kyselyt auttoivat hahmottamaan niitä ilmiöitä, joita pelastustoimen tulee ottaa haltuun turvallisuuden lisäämiseksi. Lisäksi vastaukset lisäsivät ymmärrystä siitä, millaista tietoa ja missä muodossa ihmiset tarvitsevat pelastustoimelta. Kyselyn tulokset esiteltiin sekä hankkeen ohjausryhmälle, että törmäyttämölle.

Kuvio 8: Facebook-kyselyn vastaukset jaenneltynä konkreettisiin aiheisiin (vas.) sekä hankkeessa tunnistettuihin ilmiöihin, jotka pelastustoimen tulee ottaa haltuun vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseksi (n=151 Facebook-käyttäjää)

Ihmisten haastattelut

Ohikulkijoiden kanssa käydyt haastattelut toteutettiin Helsinki-Vantaan lentokentällä 28.2.2019 hankkeen korkeakouluharjoittelija Jaakko Joentakasen toimesta. Haastatteluja toteutettiin reilu kymmenen kappaletta. Osassa haastateltiin yksittäistä henkilöä ja osassa kahta tai useampaa henkilöä kerralla. Haastattelut olivat sävyiltään keskustelevia ja aihealueet olivat pääosin seuraavat: turvallisuuden tunne ja tällä hetkellä huolestuttavat onnettomuudet, oma turvallisuusosaaminen, mielikuva ja odotukset pelastustoimea kohtaan ja kokemukset turvallisuuteen liittyvistä koulutuksista. Haastatteluiden tulokset käsiteltiin yhdessä sidosryhmähaastatteluista saadun aineiston kanssa. Kokonaisuus esiteltiin sekä ohjausryhmälle, että törmäyttämölle työn taustaksi ja tueksi.

3.5 Törmäyttämöiden eteneminen vaiheittain

Hankkeen aikana oli useita työvaiheita. Hankkeen aikana toteutettiin neljä törmäyttämöä (varsinaista työpajaa). Törmäyttämöt muodostivat niinsanotun päälinjan, jossa toimintaohjelman sisältöä muotoiltiin. Osallistamot ja erilaiset ihmisten ajatusten karitukset toimivat tukielementteinä törmäyttämötyöskentelylle.

Törmäyttämöt etenivät yleensä siten, että hankkeen fasilitaattorin (Jonna Heliskosken) ja vastuuvirkamiehen (Jari Lepistön) alustusten jälkeen työskenneltiin pienryhmissä. Osassa törmäyttämöistä ryhmäjako oli tehty alueellisin perustein ja osassa eri pöytien aiheiden ja niihin kohdistuvan mielenkiinnon mukaan. Ryhmätyöskentelyn pohjana toimi yleensä Heliskosken laatima työpaperi, johon osallistujat tekivät merkintöjä. Kuvio erään työpaperin pohjasta löytyy hieman tuonnempaa raportista (kuvio 8). Lopuksi käytiin kommentoiden läpi muiden ryhmien tuotokset ja keskusteltiin käsitellyistä aiheista ja osallistujien mahdollisista kysymyksistä.

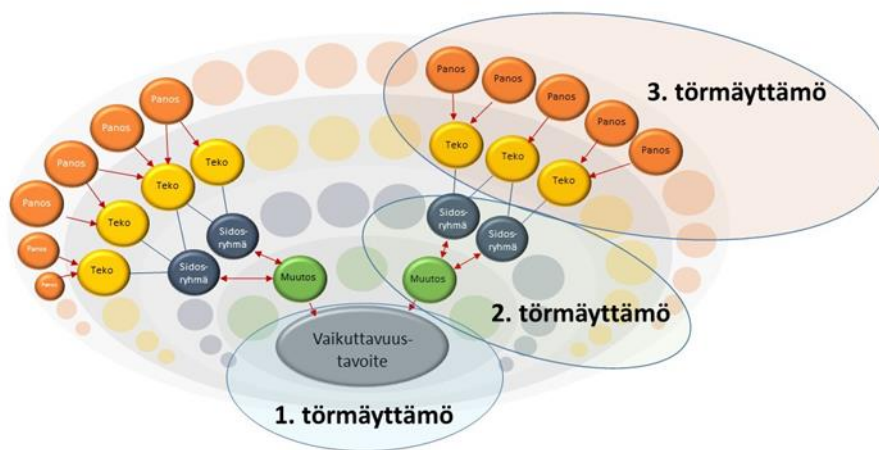
Ensimmäistä koko työpäivän kestänyttä törmäyttämöä lukuunottamatta ne olivat kestoltaan aamu- tai iltapäivien pituisia. Jokaisen törmäyttämön jälkeen työpapereille laaditut tulokset kerättiin talteen, dokumentoitiin fasilitaattorin toimesta ja jalostettiin edelleen välityöskentelyn tehtävissä, yhteistyöalueittain. Hahmottuneet tuotokset analysoitiin, jonka jälkeen ne esiteltiin ja altistettiin keskustelulle seuraavassa ohjausryhmän

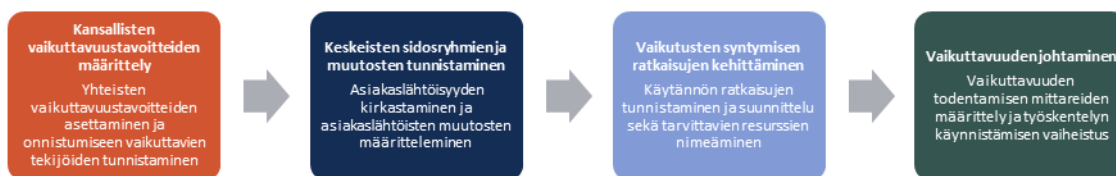
kokouksessa sekä osallistamossa. Tulokset toimivat niinkään pohjana seuraavan törmäyttämön työskentelylle. Jokaisen törmäyttämön jälkeen julkaistiin tiedote, jossa sidosryhmiä ja asiakkaita kannustettiin osallistumaan aktiivisesti keskusteluun ja kommentoimaan tuloksia. Läpi hankkeen kestäneellä keskustelevalle otteella oli vahvaa vaikutusta hankkeen tuotosten muovautumiseen nykyiseen muotoonsa.

Tämän raportin tarkoituksena on havainnollistaa, kuinka vaikuttavuuslähtöinen strategiatyö on hankkeessa käytännössä toteutunut. Lähtökohdaksi määritettiin vaikuttavuustavoitteet ja yhteiskunnalliset ilmiöt, joista jalostettiin edelleen muutostavoitteet ja kartoitettiin sidosryhmien roolia. Lopulta pohdittiin, mitä konkreettisia tekoja muutokset vaativat, mitkä ovat tarvittavat resurssit ja kuinka onnistumista mitattaisiin (kuvio 7). Hanke eteni intensiivisellä aikataululla, joten käytännössä jokaisessa törmäyttämössä käsiteltiin nopean kertauksen jälkeen uusi aihe, jotta koko vaikuttavuuden ”ekosysteemi” ehdittiin käydä läpi törmäyttämöissä, yhteisen pöydän ääressä istuen. Tässä luvussa avataan tarkemmin, kuinka prosessi eteni törmäyttämötyöskentelyn näkökulmasta.

Hankkeen eteneminen vaikuttavuuden ekosysteemin kartalla

4. törmäyttämö: Johtaminen ja arviointi

Kuvio 9: Hankkeen eteneminen vaikuttavuuslähtöisen kehittämisen viitekehyksessä (yllä) sekä hankkeen kunkin törmäyttämön aiheet (Jonna Heliskoski, Leadcons oy)

Muutoksia käsitteissä hankkeen edetessä

Suuri osa hankkeen tuloksista muovautui ja haki sopivaa sanoitusta läpi hankkeen ja osa vielä sen jälkeenkin toimintaohjelman sanoitusta pohdittaessa. Tässä luvussa esitellyt työpajojen tulokset ja niitä kuvaavat grafiikat esitetään siinä muodossa, jossa ne kussakin työvaiheessa esitettiin. Hankkeen tuloksia ja niiden muotoutumista kuvaillaan mahdollisimman avoimesti. Tavoitteena on saada lukijalle näkyväksi aineiston ja siitä johdettujen tulosten kehityskaari ja muovautuminen.

Huomionarvoista on esimerkiksi se, että hankkeen alussa hahmottuneet vaikuttavuustavoitteet sanoitettiin valmiiseen toimintaohjelmaan mission osatavoitteiksi. Toisaalta muutostavoitteet kuvattiin vaikuttavuustavoitteiksi. Viimeisimmän muotonsa ja sanoituksen saaneet tavoitteet ja muut tuotokset esitellään varsinaisessa toimintaohjelmassa, sekä tämän raportin liitteenä olevassa aineistodatassa.

Hankkeen aikana puhuttiin laajasti onnettomuuksien ehkäisystä ja turvallisuuden kehittamisestä. Hyvin vahvana punaisena lankana on hankkeen aikana toiminut ihmiskeskeisyys. Kun pyrkimyksenä on ihmisten oman turvallisuusosaamisen ja vastuuntunnon kasvaminen, nähtiin tätä paremmin kuvaavana ja tukevana käsitteenä edistäminen. Jokainen edistää turvallisuuttaan niistä lähtökohdista, missä kulloinkin on.

Ensimmäinen törmäyttämö 11.3.2019 Helsingin Katajanokalla

Törmäyttämöissä alettiin alusta alkaen haastaa pelastusalan edustajien keskuudessa tunnistettua ”perinteistä ajattelua”. Kuten odottaa saattoi, ei tämä ollut täysin ongelmantonta. Näkökulman kääntäminen organisaatiolähtöisestä ihmiskeskeiseksi oli suuri haaste ensimmäisessä törmäyttämössä. Tilaisuudessa keskityttiin pohtimaan kansallisia vaikuttavuustavoitteita. Pyrkimyksenä oli tässä vaiheessa muotoilla tavoitteita ilman ajatusta siitä, mihin oma organisaatio kykenee tai miten organisaatiossa on ennen tehty. Ajatuksena oli lähteä liikkeelle laajoista yhteiskunnallisista vaikutuksista,

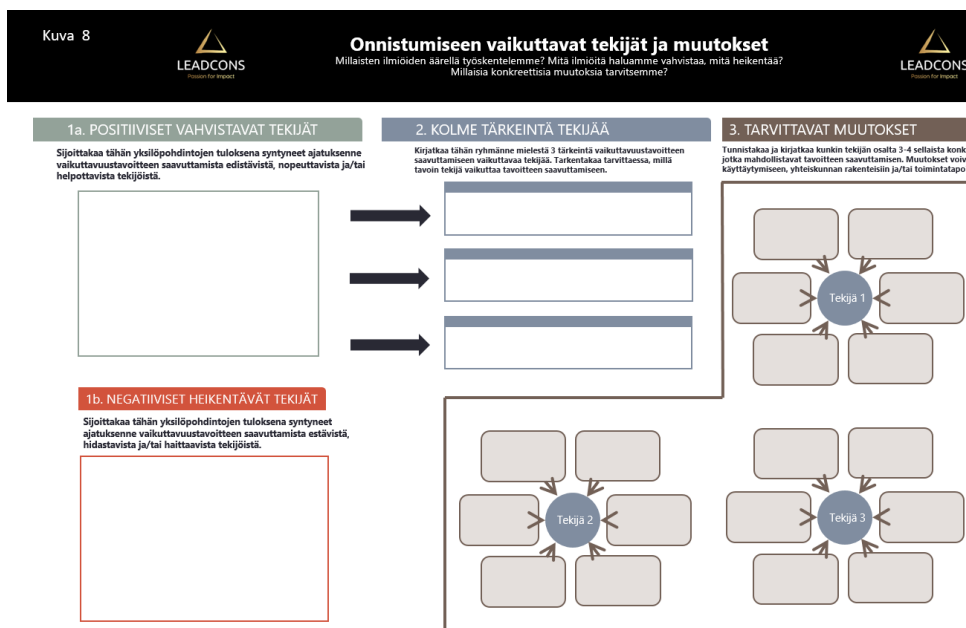
joita viime kädessä haluttaisiin saada aikaan. Nämä vaikuttavuustavoitteet muodostaisivat vaikuttavuuslähtöisen toimintaohjelman laadinnan lähtökohdan.

Vaikuttavuustavoitteet käsitteenä tuotti jonkin verran haasteita törmäyttämön osallistujille. Ensimmäisissä työpajoissa pohdittiin useaan otteeseen sitä, minkä tason tavoitteista milloinkin puhutaan. Osallistujien lievä kipuilu konkretiataason määrittelyn kanssa aiheutti sen, että välillä hahmotellut vaikuttavuustavoitteet olivat ryhmittäin hieman eri tasoisia, mutta toisaalta tällä oli myös etunsa: kipupisteet tunnistettiin, niistä keskusteltiin ja lopulta saatiin kirkastettua yhteiset työskentelyn tavoitteet törmäyttämön jäsenten keskuudessa.

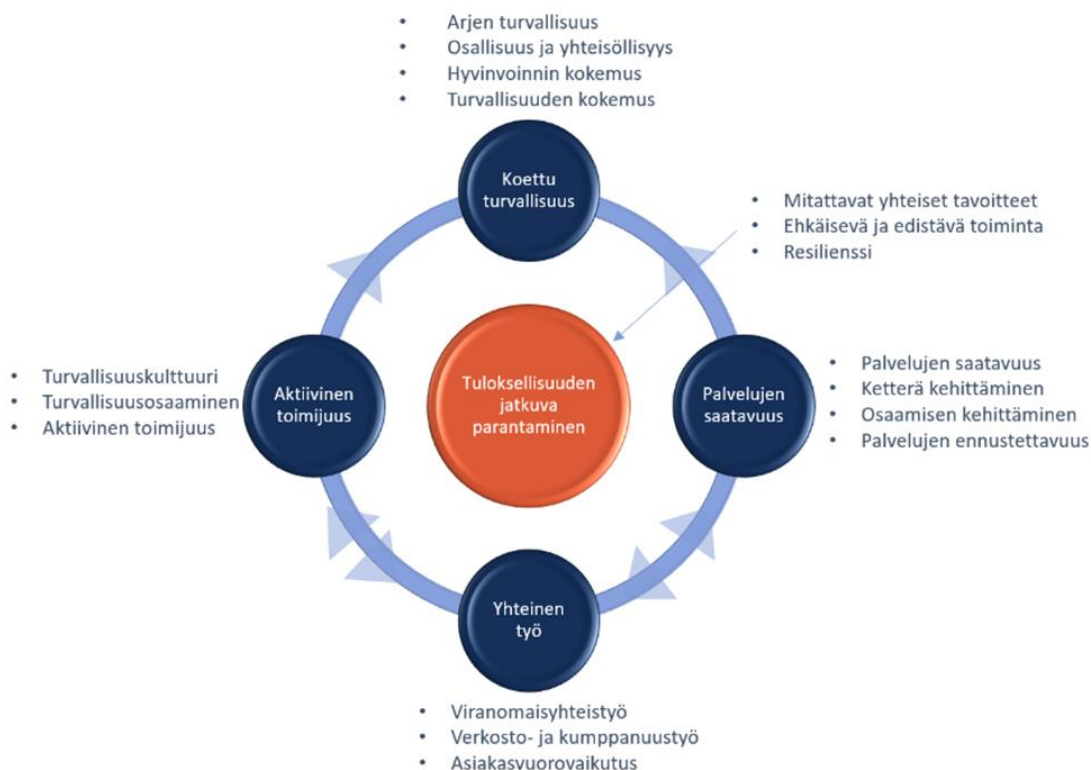
Tässä vaiheessa ryhmien muodostamat vaikuttavuustavoitteet sanoituivat seuraavasti: asiakkaiden ja yhteiskunnan pulssilla oleminen ja ketterä kehittäminen, kansalaisten ja yhteisöjen turvallisuuden toimintakyvyn lisääminen, kansalaisten ja yhteisöjen turvallisuustietoisuuden herättäminen ja lisääminen, yhteiskunnan resilienssin lisääminen, arjen ja asumisen turvallisuuden lisääminen. Sanoitukset eläisivät kuitenkin välityöskentelyn ja ensimmäisen osallistamon tulosten perusteella.

Kun vaikuttavuustavoitteet olivat hahmottuneet, alettiin pohtia näihin tavoitteisiin liittyviä yhteiskunnallisia ilmiöitä, joihin pelastustoimen tulee omalta osaltaan vaikuttaa. Yhteistyöalueittain jaetut ryhmät hahmotelivat ilmiöitä pohtimalla työpaperille vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista heikentäviä ja vahvistavia tekijöitä. Tästä alkoi muodostua ilmiöitä, jotka onnettomuuksien ehkäisyssä tulee ottaa haltuun aidon vaikuttavuuden saavuttamiseksi. Yhdessä vaikuttavuustavoitteiden kanssa nämä ilmiöt muodostivat lähtökohdan ja kivijalan toimintaohjelmalle.

Jonna Heliskoski analysoi ensimmäisen törmäyttämön (kuten seuraavienkin törmäyttämöiden) tulokset käyttäen kuluttajatutkimukseen laadittua laadullisen analyysin mallia (Spiggle 1994). Analyysistä ja menetelmistä kerrotaan lisää luvussa 3. Ensimmäiset tulokset on käytännössä jaettu kahteen kokonaisuuteen: tavoitteisiin (kuvio 9) eli siihen, mitä halutaan saada aikaan sekä ilmiöihin (taulukko 1) eli siihen, mihin tulee vaikuttaa näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Ensimmäisen törmäyttämön tulokset täydentyivät merkittävästi ensimmäisessä osallistamossa, jossa pohdittiin samoja aiheita. Analyysi on tehty näkyväksi liitteenä olevassa aineistodatassa (Liite 2).

Kuvio 10: Esimerkki törmäyttämöissä käytetyistä työpaperipohjista. Kuvassa on ensimmäisen törmäyttämön iltapäivän työpaperi. Kukin ryhmä hahmotteli tähän sellaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka nähtiin merkittävänä aamupäivällä tunnistettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Kohdassa 3 pohdittiin näihin ilmiöihin liittyviä konkreettisia muutostarpeita. Jokainen ryhmä kirjasi ryhmänsä keskustelun tulokset paperille. Lopuksi tulokset esiteltiin muille, kerättiin talteen ja dokumentoitiin osaksi hankkeen aineistoa. (Jonna Heliskoski, Leadcons oy)

Kuvio 11: Ensimmäisen törmäyttämön, välityöskentelyn ja osallistamon tulosten perusteella kootut vaikuttavuustavoitteet. (Jonna Heliskoski, Leadcons oy)

Taulukko 1: Ensimmäisessä törmäyttämössä ja osallistamossa hahmotetut laajemmat yhteiskunnalliset ilmiöt, jotka tulisi ottaa haltuun vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseksi.

Ilmiöluokka	Ilmiöön liittyvät tekijät
Asenteet ja tunnekokemus	<ol style="list-style-type: none"> Kiinnostus Halu vaikuttaa ja toimia Uskallus toimia Positiiviset kokemukset
Kulttuuri ja jaetut käsitykset	<ol style="list-style-type: none"> Luottamus yhteiskuntaan Yhteiskunnan segregaatio Arjen hektisyys, kiire

	4. Yksinäisyys
Osaaminen ja kyvykkyys	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fyysinen toimintakyky 2. Sosiaalinen toimintakyky 3. Kansalaistaitojen hallinta 4. Osaamisen kehittymisen
Tieto ja teknologia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oikean tiedon saatavuus 2. Digitalisaatio 3. Proaktiivinen viestintä
Ymmärrys ja yhteistyö	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yhteiset tavoitteet 2. Yhteinen ymmärrys 3. Siilorajat ylittävä yhteinen työ
Toimintaympäristön muutokset	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ikääntyminen 2. Eriarvoistuminen 3. Palvelujen keskittymisen 4. Haavoittuvuuden lisääntyminen

Toinen törmäyttämö 2.4.2019 Hämeenlinnassa

Toisessa törmäyttämössä alettiin pohtia konkreettisia muutostavoitteita, joita tarvittaisiin niitä laajempien yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseksi ja tunnistettujen ilmiöiden haltuunottamiseksi. Heliskoski, Lepistö ja Joentakanen olivat hahmotelleet ensimmäisen törmäyttämön, osallistamon ja välityöskentelyn tulosten pohjalta ryhmien työn tueksi ilmiölähtöisiä muutostavoitteita, joista jokainen ryhmä otti käsiteltäväkseen yhden muutoksen. Tarkoitus oli antaa ryhmille esimerkinomainen muutostavoite, jonka sisältöä ja sanoitusta ryhmät saivat itse muovata haluamaansa suuntaan. Ryhmillä oli vapaus valita myös täysin eri muutostavoite, jonka he ajattelivat parhaiten vastaavan oman ryhmänsä vaikuttavuustavoitteeseen.

Edellä mainitun lisäksi ryhmissä pohdittiin yhdessä sanoitettuihin muutostavoitteisiin liittyen niitä konkreettisia tekoja, joita tavoitteen toteutuminen vaatisi. Edellä mainittujen aiheiden törmäyttämön ryhmien tehtävänä oli myös tunnistaa pelastustoimen keskeisiä sidosryhmiä ja keskustella kunkin sidosryhmän roolista yhteisessä turvallisuustyössä. Törmäyttämössä oli tärkeää pohtia sidosryhmien saamaa hyötyä, jonka kirkastuminen edesauttaa yhteiseen työhön sitoutumista. Jonna Heliskosken pohjustuksessa painotettiin asiakaslähtöistä tavoitteenasettelua ja käytiin hieman läpi siihen liittyvää ajankohtaista tutkimusta.

Muutostavoitteet hahmottuvat

Muutostavoitteiden tunnistamista jatkettiin törmäyttämöä seuranneessa välityöskentelyssä. Toisessa törmäyttämössä ja sitä seuraavassa välityöskentelyssä tunnistettiin yhteensä yhdeksän muutostavoitetta:

Ikäihmisten turvallisuuden alueellisen tilannekuvan muodostaminen, Lasten ja nuorten turvallisuuspääoman kasvattaminen, Yhteistyön lisääminen etsivässä työssä onnettomuuksien ehkäisemiseksi, Välittämisen tunteen lisääminen vahvistamalla yhteistointia ja suhdetta asiakkaaseen, Kansalaisten, yritysten ja laitosten sekä viranomaisten sähköiset palvelut 100 % käytössä vuoteen 2021 mennessä, Arjen turvallisuuden toimintakyvyn vahvistaminen, Kansalaiset aktivoituvat huolehtimaan ja ottamaan vastuuta omasta ja muiden turvallisuudesta nykyistä enemmän, Kotiin tuotettujen palveluiden muuttaminen turvallisuuden aktiivisiksi toimijoiksi vuoteen 2023 mennessä, Ikäihmisten, Kotihoidon asiakkaiden sekä aistirajotteisten palokuolemat ja tapaturmat vähenevät 50 % vuoteen 2024 mennessä.

Kolmas törmäyttämö 16.5.2019 Helsingin Eteläesplanadilla - kokemusasiantuntijat mukana törmäyttämössä

Kolmannessa törmäyttämössä jatkettiin konkreettisten muutostarpeiden työstämistä. Tällä kertaa pohdittiin niitä konkreettisia tekoja, joita nämä muutokset vaativat. Samalla otettiin kantaa siihen, millä sidosryhmällä on roolinsa missäkin teossa.

Tämä törmäyttämö erottui siinä mielessä muista, että tilaisuuteen osallistui pelastustoimen edustajien lisäksi paikalle kutsuttuja kokemusasiantuntijoita eri aloilta ja väestöryhmistä. He edustivat nuoria, ikäihmisiä, opettajia, maahanmuuttajia, taloyhtiöitä ja tuotantoteollisuutta. He toivat arvokasta näkemystä muutosten eteen tarvittaviin tekoihin ja he osallistuivat aktiivisesti laajempaan keskusteluun yhteisestä turvallisuustyöstä ja siihen liittyvistä eri ihmisryhmien tarpeista. Törmäyttämön lopuksi kokemusasiantuntijat antoivat oman näkemyksensä siitä, millaisia muutostavoitteita tarvittaisiin hankkeen aikana tunnistettujen yhdeksän muutoksen lisäksi.

Pelastustoimen ulkopuolelta tulevien kokemusasiantuntijoiden osallistumista pidettiin erittäin hyödyllisenä ja he itse kokivat panoksensa merkitykselliseksi. He ravistelivat pelastustoimen perinteistä organisaatiolähtöistä ajattelua ja rohkaisivat asettamaan asiakkaan tarpeen keskiöön.

Käytännössä työskentely toteutettiin siten, että osallistujat, kokemusasiantuntijat mukaan lukien, jaettiin viiteen ryhmään ja tähän mennessä muodostetut muutostavoitteet jaettiin ryhmien kesken. Tämän jälkeen ryhmät tarkastelivat heille annettuja muutostavoitteita vuorollaan jokaisen aiemmin tunnistetun yhteiskunnallisen ilmiön näkökulmasta (pl. yhteistyö). Näistä asetelmista kunkin muutostavoitteen ympärille pyrittiin muodostamaan viisi olennaisinta konkreettista, muutoksen mahdollistavaa tekoa. Työskentelytavan ansiosta kaikki teot vastaisivat osaltaan tunnistettuihin ilmiöihin.

Törmäyttämössä muodostettiin lopulta yhteistyöalueittain ja kokemusasiantuntijoiden sektoreittain jakautuneiden ryhmien kanssa vielä viisi muutostavoitetta, joita käsiteltäisiin kolmannessa eli viimeisessä välityöskentelyssä. Näitä muutostavoitteita ovat: Nuorten yleisen turvallisuusosaamisen kehittäminen ja pelastustoimen tuominen helpommin lähestyttäväksi, Monialaisten turvallisuuden oppimiskokonaisuuksien kehittäminen kouluille, Maahanmuuttojärjestöjen parempi hyödyntäminen ja aktivointi tiedon välittä-jänä ja foorumina, Teollisuuden strategisen kumppanuusmallin kehittäminen onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä Paikkatiedon hyödyntäminen ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi.

Kun nämä lisättiin törmäyttämössä ja välityöskentelyssä sanoitettuihin muutostavoitteisiin, oli tässä vaiheessa muodostettuna 14 muutosta, jotka myöhemmin auttaisivat hahmottamaan pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn yhteisiä tavoitteita. On syytä muistaa, että nämä 14 muutostavoitetta tulisivat vielä jäsentymän ja sanoittumaan uudelleen, ennen varsinaisen toimintaohjelman laatimista. Yksi ohjausryhmäsäkin tunnistettu haaste alkuperäiseen 14 muutostavoitteeseen liittyen oli, että joukossa oli selkeästi eri tasoisia tavoitteita, osa huomattavasti laajempia ja osa suppeampia.

Nämä muutostavoitteet muovautuivat hankkeen edetessä sisällöltään sekä määrältään ja sanoituivat lopulta varsinaiseen toimintaohjelmaan vaikuttavuustavoitteiksi, alkuperäisten vaikuttavuustavoitteiden hahmottuessa toimintaohjelman mission osatavoitteiksi.

Taulukko 2: Hankkeen kolmen ensimmäisen törmäyttämön, välityöskentelyn ja osallistamoiden aikana hahmottuneet tulokset muutostavoitteiden ja niihin vaadittavien konkreettisten tekojen osalta. Oikeanpuoleisessa sarakkeessa on kuvailtu se, millä perustein tekoja on pyritty luokittelemaan aineiston analyysissa. Analyysi ja menetelmät kuvataan tarkemmin luvussa 2.

14 muutostavoitetta

- Ihmiset aktivoituvat huolehtimaan ja ottamaan vastuuta omasta ja muiden turvallisuudesta nykyistä enemmän
- Yleisen turvallisuusosaamisen kehittäminen ja pelastustoimen tekeminen helpommin lähestyttäväksi
- Kotiin tuotettujen palvelujen muuttaminen turvallisuuden aktiiviseksi toimijoiksi vuoteen 2023 mennessä
- Eri sidosryhmät kattavat pelastuslaitoksen sähköiset palvelut 100% käytössä vuoteen 2021 mennessä
- Välittämisen tunteen lisääminen (-- > Vahvistetaan yhteistoimintaa ja suhdetta asiakkaaseen)
- Lasten ja nuorten turvallisuusosaamisen kasvattaminen
- Yhteistyön lisääminen etsivässä työssä onnettomuuksien ehkäisemiseksi
- Ihmiset aktivoituvat huolehtimaan ja ottamaan vastuuta omasta ja muiden turvallisuudesta nykyistä enemmän
- Arjen turvallisuuden toimintakyvyn vahvistaminen
- Alueelliset maahanmuuttojärjestöt on kartoitettu ja turvallisuusviestinnän yhteistyöstä ja sen toteutustavoista on sovittu alueelliset tarpeet huomioiden. Järjestöyhteistyö on suunniteltu tukemaan pelastuslaitoksen turvallisuusviestinnän strategisia tavoitteita
- Teollisuuspalokuntien elinvoimaisuuden ylläpitäminen ja toimintavalmiuden kehittäminen
- Ikäihmisten, kotihoidon asiakkaiden sekä aistirajoitteisten palokuolemat ja tapaturmat vähenevät 50 % vuoteen 2024 mennessä
- Nuorten yleisen turvallisuusosaamisen kehittäminen ja pelastustoimen tuominen helpommin lähestyttäväksi niin, että jokainen lapsi tavoitetaan nuoreksi aikuiseksi (25 v) kasvaessaan vähintään 2 kertaa
- Ihmisten paikkatiedon hyödyntäminen yksityisyydensuoja huomioiden

9 tekojen luokkaa

- Kohderyhmien, tarpeiden ja motivaation tunnistaminen
- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen
- Pelastustoimen palvelujen kehittäminen
- Sidosryhmätyö
- Muutoksen johtaminen
- Väestöryhmien turvallisuusosaamisen lisääminen
- Väestöryhmien turvallisen asuin- ja toimintaympäristön varmistaminen
- Tiedotus ja viestintä
- Tutkimus ja seuranta

Tekojen luokittelun perusteita

- Vaihe
 - edellytysten vahvistaminen
 - onnettomuuksien ehkäisy
- Pelastustoimen prosesseihin kohdentuminen
 - yleinen, laajaan yleisöön kohdistuva
 - sisäisten prosessien kehittäminen
 - oma viestintä
 - oman osaamisen kehittäminen
- Toimintaympäristöt
 - varhaiskasvatus, peruskoulu
 - koti, harrastus
 - työpaikka
 - hoitolaitos
 - liikenne/infra
- Väestöryhmät
 - lapset ja nuoret
 - työikäiset
 - ikäihmiset
 - vammaiset, liikuntarajoitteiset
 - maahanmuuttajat
- Pelastustoimen ensisijainen rooli toteutuksessa
 - omaa toimintaa
 - mahdollistaa
 - sidosryhmien toimintaa
- Toteutuksen resurssien painotus
 - oman toiminnan osuus
 - sidosryhmien toiminnan osuus
- Oman toiminnan muoto (jatkuva / projekti / Investointi)
- Mitattava tulostavoite (kyllä/ei)
- Teon nykytila

Neljäs törmäyttämö Helsingin Eteläesplanadilla 5.6.2019

Neljänteen törmäyttämöön mennessä oltiin muodostettu viisi vaikuttavuustavoitetta, kuusi yhteiskunnallista haltuun otettavaa ilmiötä ja lopulta 14 käytännön muutostavoitetta, sekä noin 250 näiden muutosten vaatimaa konkreettista tekoa. Yksityiskohtainen aineisto on saatavilla liitteenä. Aineiston analyysissä oli tässä vaiheessa mukana 13 näistä mainituista muutostavoitteista.

Neljännessä eli viimeisessä törmäyttämössä keskityttiin pohtimaan toimintaohjelman muutostavoitteiden toteutumisen mittaamista. Tarkoituksena oli muodostaa hankkeen aikana hahmotelluille, pitkälti laadullisille tavoitteille määrällisiä mittareita, joilla tavoitteiden toteutumista voitaisiin arvioida. Mittareita muodostettiin tavoitteille tunnistettujen konkreettisten tekojen kautta. Ajatuksena oli, että muutokseen vaadittavia tekoja voitaisiin kutakin arvioida mittareiden avulla. Tekoja tunnistettiin hankkeen aikana varsin runsaasti (n. 250 kpl), joten tässä vaiheessa työtä osa teoista saatettiin yhdistää ja osa teoista vaati tarkempaa avaamista useaan alakohtaan. Mittareiden laatimisen yhteydessä pohdittiin, millä aikavälillä mitäkin tekoja odotettiin tapahtuvan. Lisäksi laadittiin arvioita siitä, kuinka paljon resursseja keltäkin toimijalta vaadittaisiin kullekin teolle.

Tarkoituksena oli myös pohtia toimintaohjelman jalkauttamiseen liittyvät tärkeimmät mahdollistajat ja toisaalta haasteet. Tähän ei kuitenkaan jäänyt juurikaan aikaa, koska alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen, jokainen pienryhmä sai käsiteltäväkseen kaksi muutostavoitetta yhden sijaan.

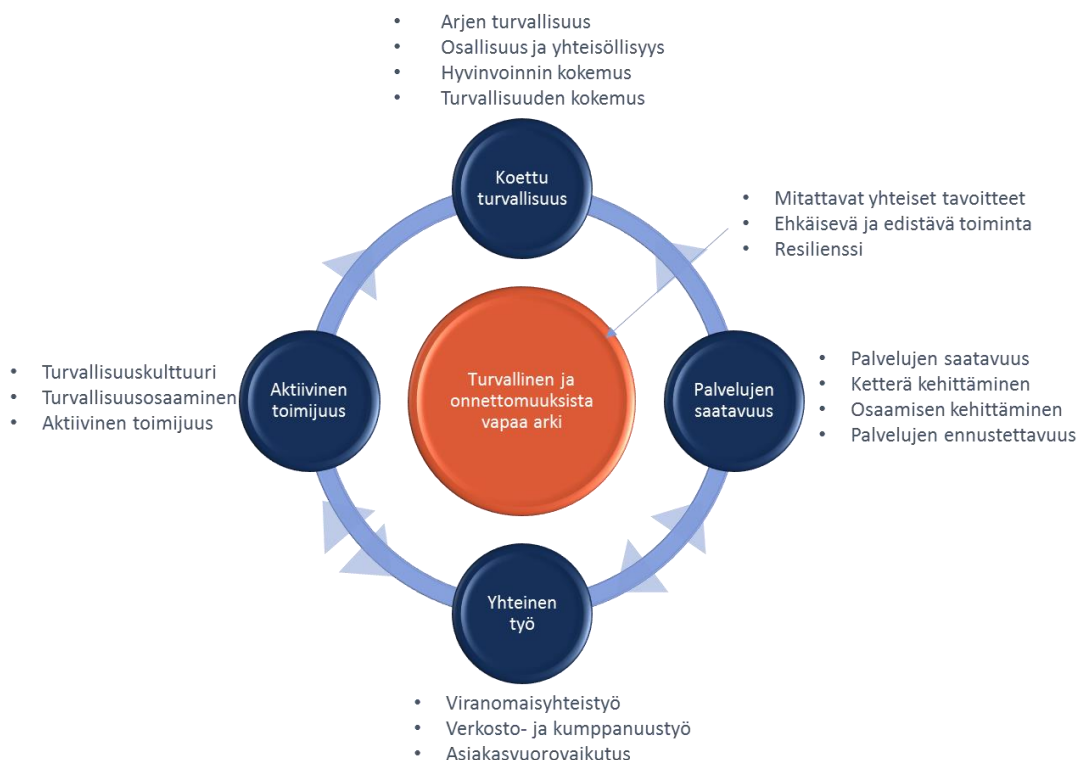
Toimintaohjelman vision hahmottuminen

Neljännessä törmäyttämössä esiteltiin ajatus tulevan toimintaohjelman vision sanoituksesta. Sanoitusta tulitaisiin käyttämään toimintaohjelman dokumentoinnissa useassa yhteydessä. Heliskoski ja Lepistö esittelivät törmäyttämön väelle alkuperäisen visiona, "Onnettomuuksista vapaa yhteiskunta". Törmäyttämön ja ohjausryhmän kommenttien jälkeen visio sanoitettiin kuitenkin lopulta seuraavasti: "Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki". Keskusteluissa nousi esiin, että termi "onnettomuus" itessään on suhteellisen kapea-alainen eikä sitä muiden viranomaisten keskuudessa koeta ehkä niin omaksi, kuin esimerkiksi laajempaa termiä "turvallisuus". Muun muassa tästä syystä se päätettiin lisätä visioon.

Termi "arki" sai kannatusta erityisesti sen kontekstimoninaisuuden ansioita. Tarkoitus olikin, että visiota voitaisiin muotoilla ja sanoittaa toimintaohjelmassa tilanteen ja kontekstin mukaan riippuen esimerkiksi kohderyhmästä tai toimintaympäristöstä.

Keskustelujen pohjalta todettiin, että visio voidaan asettaa ensimmäisessä törmäyttämössä hahmottuneen vaikuttavuuskuvion (kuvio 9) keskelle, jossa alun perin luki "tuloksellisuuden jatkuva parantaminen" ja sittemmin törmäyttämössä käydyn keskustelun perusteella muutettuna "onnettomuuksien ehkäisy jatkuva parantaminen". Nyt kuvion keskiössä lukisi "turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki". Tämä vaikuttavuustavoite muodostaisi ikään kuin toimintaohjelman punaisen langan, jota tulisi tarkastella

kaikista neljästä näkökulmasta, samalla kaikki tunnistetut yhteiskunnalliset ilmiöt huomioiden. Tämän kokonaisuuden pohjalta on hahmoteltu ja toimintaohjelmassa tarkemmin kuvattu yhteiset pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn tavoitteet.

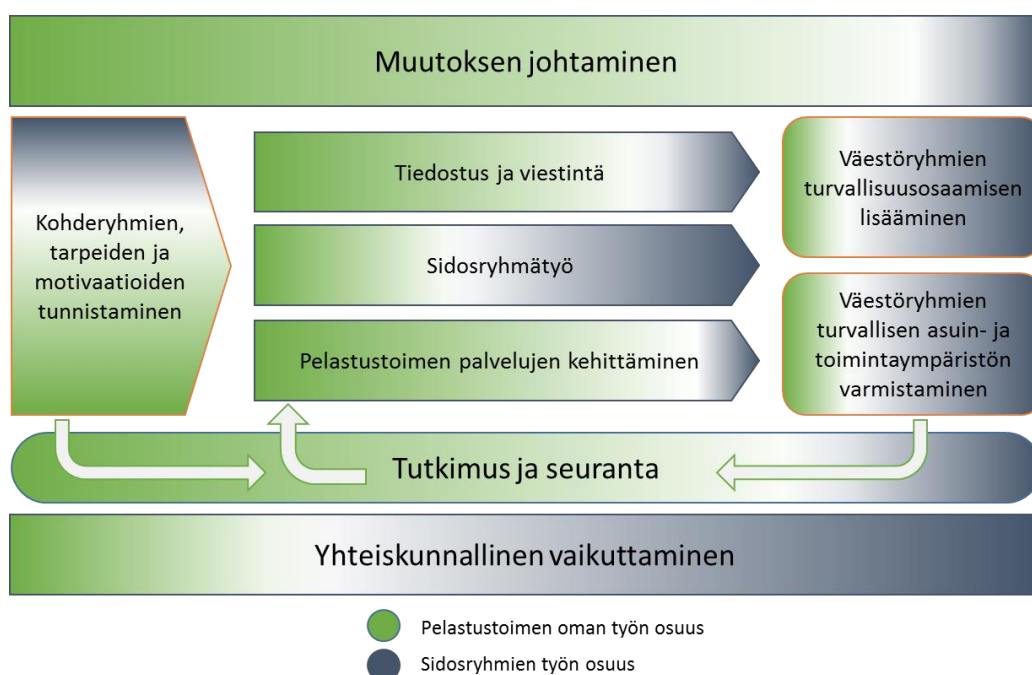

Kuvio 12: Vaikuttavuuskuvio viimeisen törmäyttämön ja ohjausryhmän keskusteluiden pohjalta muokattuna. Keskellä on toimintaohjelman visio, jota voidaan pitää samalla toimintaohjelman vaikuttavuustavoitteena. Tässä vaiheessa hanketta ympärillä olevat neljä näkökulmaa sanoitettiin laajoiksi muutostavoitteiksi. Myöhemmin keskiö sanoitettiin toimintaohjelman missioksi ja ympärillä olevat kokonaisuudet tämän mission osatavoitteiksi. (Jonna Heliskoski, Leadcons oy)

Kokonaisratkaisu

Viimeisessä ohjausryhmän kokouksessa esiteltiin toimintaohjelman sanoitettavan vision lisäksi Heliskosken laatima "Onnettomuuksien ehkäisyn jatkuvan parantamisen kokonaisratkaisu", joka osaltaan kokoaa yhteen hankkeen tuloksia. Kokonaisratkaisu on kuvattu kuviossa (kuvio 10), jolla tuossa vaiheessa hahmoteltiin valmisteilla olleen toimintaohjelman punaista lankaa. Kantava ajatus kokonaisratkaisun taustalla on, että pelastustoimen rooli ei ole pelkästään itse tehdä onnettomuuksien ehkäisyn työtä, vaan toimia mahdollistajana muiden toimijoiden turvallisuustyölle. Pelastustoimen organisaatiot voivat esimerkiksi auttaa rakentamaan turvallisuusviestinnän edellytyksiä

muille toimijoille, kuten koulujen henkilöstölle. Näin eri ihmisryhmien lähellä jo valmiiksi olevat toimijat voivat hyödyntää asemaansa aktiivisen turvallisuustyön toteuttamiseksi. Mahdollistajan roolin korostamisella päästään resurssien tehokkaampaan käyttöön, kun olemassa olevat toimijaverkoston saadaan aktivoitua entistä laajemmin yhteisen turvallisuustyön äärelle. Läpi hankkeen keskusteluista esiin nousut entistä tiiviimmän yhteisen tekemisen tarve tultaisiin sanoittamaan vahvasti toimintaohjelmaan.

Kuvio 13: Viimeisessä ohjausryhmän kokouksessa esitelty pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn jatkuvan kehittämisen kokonaisratkaisu, jossa korostuu sidosryhmien roolin merkitys ja toisaalta pelastustoimen rooli mahdollistajana. Kuviossa on hahmoteltu suuntaa-antavasti onnettomuuksien ehkäisyn toteutuksen resurssien jakautumista pelastustoimen ja muiden toimijoiden välillä. (Jonna Heliskoski, Leadcons oy)

3.5.1 Välityöskentely

Törmäyttämöiden välissä osallistajat työskentelivät yhteistyöalueittain välityöskentelyn parissa. Maantieteellisin perustein jaetut yhteistyöalueet olivat seuraavat: Itä, Länsi, Uusimaa, Pohjoinen ja Häme. Hätäkeskuslaitos, SPEK, Palopäällystöliitto ja Pelastusopisto jaettiin ryhmiin satunnaisesti. Välityöskentelyä johtivat ryhmien valitsemat puheenjohtajat ja tehtävänanto jaettiin kunkin törmäyttämön jälkeen sähköpostitse sekä Slack-sovelluksessa. Tehtävänanto ja vastaukset laadittiin Webropol-kyselypohjalle, mutta varsinaisen työskentelytavan ja keskustelualustan kukin ryhmä sai määrittellä

itse. Välityöskentelyn tavoitteena oli toisaalta täydentää hankkeen aineistoa, mutta myös sitouttaa osallistujat tiiviisti hankkeen työhön. Työskentely törmäyttämöiden välillä edesauttoi sitä, etteivät aiheet päässeet unohtumaan ja seuraavassa tilaisuudessa pystyttiin aina jatkamaan sujuvasti seuraavaan vaiheeseen.

Ensimmäisessä välityöskentelyssä jatkettiin ensimmäisessä törmäyttämössä hahmotettujen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden muodostamista ja konkretisoinnista. Tehtävänannossa ohjeistettiin tarkastelemaan aiemmin nimettyjä vaikuttavuustavoitteita asiakkaiden silmin. Tavoitteena oli kiteyttää ryhmän törmäyttämössä työstämien tavoitteiden yhteiskunnallinen hyöty ja hahmotella hieman halutun muutoksen suuruutta ja nopeutta.

Toinen välityöskentely koostui kahdesta osuudesta, yksilö- ja ryhmätehtävästä. Yksilötyössä tavoitteena oli kartoittaa osallistujien omia näkemyksiä toimintaohjelman päätavoitteen sanoittamisesta ja ajatuksia tavoitteista yleisimmin. Ryhmätehtävässä valittiin yhteistyöalueittain jokin omalla alueella tärkeä ja ajankohtainen muutostavoite ja muotoilla siihen liittyviä konkreettisia tekoja samaan tapaan, kuin toisessa törmäyttämössä. Samalla pohdittiin, mihin ilmiöihin kyseinen tavoite liittyy ja millaiset roolit eri sidosryhmillä on sen toteutumisessa. Toisen törmäyttämön ja välityöskentelyn tuloksena oli yhteensä yhdeksän muutostavoitetta, joihin lisättiin myöhemmin vielä viisi kokemusasiantuntijoiden kolmannessa törmäyttämössä tunnistamaa muutostavoitetta.

Kolmannen eli viimeisen välityöskentelyn tehtävänanto oli pohtia ja muotoilla kolmannen törmäyttämön kokemusasiantuntijoiden esiin nostamia muutostavoitteita samaan tapaan, kuin toisessa välityöskentelyssä. Jokainen yhteistyöalue työsti yhtä muutostavoitetta, joten tämän välityöskentelyn jälkeen yhteensä 14 muutostavoitetta oli jatkojalostettu ja sanoitettu.

Välityöskentelyn tuotokset täydensivät ja tukivat törmäyttämöissä tehtyä työtä. Yhteistyöalueittain jaetut ryhmät palauttivat vastauksensa ajallaan lähes poikkeuksetta. Välityöskentelyn tuloksia osana kokonaisuutta voi tarkastella hankkeen aineistodatasta (Liite 2).

3.6 Hankkeen viestintä

Aktiivinen viestintä oli yksi hankkeen kulmakivistä. Sekä ulkoisella että sisäisellä viestinnällä haluttiin varmistaa mahdollisimman avoin ja läpinäkyvä hanketyöskentely.

Hankkeen sisäisessä viestinnässä kokeiltiin selainpohjaista Slack-alustaa. Kyseessä on työskentelyalusta, jossa keskustelu voidaan ohjata usealle eri kanavalle.

Tässä tapauksessa kullakin yhteistyöalueella oli käytössään oma kanava, jossa he saattoivat keskustella esimerkiksi välityöskentelyn tehtävistä. Kaikki pystyivät osallistumaan muidenkin yhteistyöalueiden kanavien keskusteluun. Lisäksi ohjausryhmällä oli oma kanavansa. Sovellukseen sai lisättyä hankkeen materiaalia, josta se oli osallistujien ladattavissa. Kyseisen sovelluksen hyödyntäminen vaihteli suuresti yhteistyöalueittain. Toinen ryhmä saattoi käydä siellä aktiivista keskustelua, toinen taas saattoi turvautua pelkästään muihin viestinnän keinoihin. Osa ryhmistä käyttikin välityöskentelyyn esimerkiksi Skype-kokouksia. Hankkeen käytännönjärjestelyihin liittyvät tiedot, kuten kutsut, lähetettiin pääosin sähköpostitse.

Ulkoisessa viestinnässä yksi tärkeä työkalu olivat tiedotteet, joita julkaistiin jokaisen törmäyttämön jälkeen eli yhteensä neljä kappaletta. Tiedote oli visuaalinen ja helposti luettava 2-3 sivun mittainen pdf-tiedosto, jossa kerrottiin hankkeen etenemisestä ja keskeisimmistä tuloksista. Lisäksi niissä käytiin läpi, mitkä olisivat hankkeen seuraavat askeleet. Tiedotetta levitettiin laajalla jakelulla. Sitä pyrittiin toimittamaan pelastustoimen organisaatioille, kaikille mahdollisille sidosryhmille sekä ministeriön viestinnälle. Lisäksi tiedotteita twiitattiin sekä vietiin hankeikkunaan kaikkien nähtäväksi. Tiedote sai kiitosta informatiivisuudesta ja tiheästä julkaisuvälistään. Sisäministeriön sisällä hankkeesta kerrottiin vapaamuotoisessa aamukahvitilaisuudessa, jossa Lepistö esitteli hankkeen aineiston lisäksi ihmislähtöisen hanketyön käytännön toteutusta ja niitä hyväksi todettuja käytäntöjä, joita hankkeessa on hyödynnetty.

Hankkeen mahdollisimman hyvä läpinäkyvyys varmistettiin viemällä käytännössä kaikki hankkeen materiaali valtioneuvoston hankeikkunaan, josta kuka tahansa pystyi tarkastelemaan ja lataamaan hankkeen sivuille ladatut materiaaliit. Hankeikkunaan pyrittiin lisäämään materiaalia sitä mukaan, kun sitä valmistui. Sivuille vietiin ohjausryhmän pöytäkirjat, tiedotteet, kokousten ja työpajojen esitysmateriaalit sekä hankkeen aikana kerättyä aineistodataa.

Sosiaalisessa mediassa käytävä keskustelu pyrittiin pitämään mahdollisimman avoimena korostamalla hankkeen tunnistetta #onnehkä2019, jota käytettiin Twitterissä helpottamaan hankkeen ympärillä käydyn keskustelun koontia. Aiemmin mainittu Facebook-kysely oli omiaan tuomaan keskustelua sosiaaliseen mediaan.

4 Hankkeen tulosten esittely

4.1 Laaditun toimintaohjelman esittely

Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman lähti liikkeelle tarpeista muodostaa kansalliset yhteiset tavoitteet, joihin koko toimiala voi sitoutua ja muita tahoja osallistaa. Toimintaohjelmassa on kuvattu missio, vaikuttavuustavoitteet ja muutoksiin vaadittavat teot.

Toimintaohjelman missio on Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025. Missio jakautuu neljään osatavoitteeseen 1) turvallisuuden kokemuksen vahvistuminen, 2) aktiivisen toimijuuden lisääntyminen, 3) palvelujen saatavuuden varmistuminen ja 4) yhteisen työn kehittyminen. Toimintaohjelmassa vastataan viiteen ilmiöluokkaan, joihin ohjelmalla vaikutetaan. Vaikuttavuustavoitteita on kaikkiaan kymmenen. Vaikuttavuustavoitteisiin päästään tekojen kautta. Tekoja määriteltiin kaikkiaan 250, jotka on ryhmitelty yhdeksään tekojen luokkaan.

Toimintaohjelmassa on tunnistettu tavoitteiden lisäksi toimintaympäristöt, joiden kautta ihmisiin voidaan vaikuttaa. Yksittäinen ihminen voidaan saavuttaa useasta eri toimintaympäristöstä käsin (koti, harrastus, liikenne, työpaikka jne.).

Vaikka tavoitteita ja tekoja on määritelty toimintaohjelmassa paljon, kaikkea ei tarvitse kuitenkaan tehdä itse. Toimintaohjelmassa on määritelty pelastustoimelle toteuttajan lisäksi käynnistäjän ja yhteistyön rooli. Yhteistyön kautta saadaan turvallisuuden edistämiseen monikanavaisuutta, laaja-alaisempaa tekemistä ja siten suurempi vaikutus aikaiseksi.

Tämä kohta täydentyy, kun toimintaohjelma on saanut viimeisen muodon.

4.2 Tavoitteiden toteutuminen

Taulukko 3: Hankkeelle asetettiin hankesuunnitelmassa neljä tavoitekokonaisuutta. Näiden toteutumista arvioidaan lyhyesti seuraavassa taulukossa.

Tavoite	Toteutuminen	Perustelut
1. Onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmassa määritellään kansalliset tavoitteet, jotka tähtäävät mahdollisimman suuren vaikuttavuuden aikaansaamiseen. Tavoitteenasetelussa vaikuttavuus nostetaan kärkeen.	Toteutunut	Vaikuttavuustavoitteet olivat lähtökohta, kun hankkeen työpajoissa alettiin pohdita niihin liittyviä yhteiskunnallisia ilmiöitä ja edelleen muutostavoitteita ja niihin vaadittavia käytännön tekoja. Lopputuloksena syntyi kansallinen strateginen toimintaohjelma, joka määrittää ja ohjaa tulevaisuuden pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn tekemistä ja määrittelee kansallisella tasolla yhteiset tavoitteet.
2. Hankkeen myötä saadaan rationaalisempi tekemisen viitekehys, jossa palvelumuodot tukevat luontevasti toisiaan. Onnettomuuksien ehkäisyn menetelmät integroituvat tiiviimmin toimialan toimijoiden eri palvelumuotoihin.	Toteutunut osittain	Toimintaohjelmassa painotetaan yhteisen työn merkitystä, sekä viranomaisen, että järjestöjen kesken. Toimintaohjelman tavoitteet on laadittu niin, että pelastustoimen lisäksi muut sidosryhmät ja turvallisuuden toimijat voivat katsoa työssään samaan suuntaan. Osallista hanketta on selkiyttänyt ja sanallistanut yhteisiä tavoitteita sekä sidosryhmien roolia. Onnettomuuksien ehkäisyn integroituminen muuhun pelastustoimen palvelutuotantoon vaatii yhteisen kehittämistyön jatkamista ja ihmislähtöisen palvelumuotoilun kehittämistä edelleen.
3. Uuden toimintaohjelman myötä tekeminen kohdistuu massojen sijasta yksilöllisemmän asiakasymmärryksen pohjalta tapahtuvaan vaikuttamiseen. Onnettomuuksien ehkäisyn palvelujen tavoitteiden määrittämisessä pyritään irti rakenteista kohti ihmisten toimintaa.	Toteutunut	Eri väestöryhmien tarpeiden tunnistaminen on ollut yksi hankkeen lähtökohdista. Tarpeiden tunnistamisen lisäksi on pyritty sisällyttämään pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn tavoitteisiin ihmisen yksilöllisemmän kohtaamisen mahdollistamiseksi. Ihmisiä lähellä olevien sidosryhmien rooli turvallisuustyössä on merkittävä ja tätä pelastustoimi voi hyödyntää runsaammassa määrin. Hankkeen prosessi on lisäksi mahdollistanut sen, että tavoitteiden asettelussa on aidosti lähdetty liikkeelle

		ihmisten tarpeista, organisaation omien lähtökohtien sijaan. Asiakasymmärryksen sijaan hankkeen edetessä käsite laajeni ihmiskeskeisyydeksi, joka kattaa osaltaan asiakkaan tarpeen ymmärryksenkin.
4. Hankkeen aikana edistetään lainsäädännön toimeenpanemista ja yhdenmukaista soveltamista . Lisäksi onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman laadinnan aikana pyritään tunnistamaan pelastustoimialan onnettomuuksien ehkäisyyn liittyvät jatkokehittämistarpeet.	Toteutunut	Jatkokehittämistarpeita on tunnistettu runsaasti. Osa näistä tarpeista on ollut tiedossa ennestään, mutta osa on noussut keskusteluun hankkeessa käsiteltyjen haasteiden ja asiakokonaisuuksien kautta. Lainsäädännön yhdenvertainen tulkinta ja soveltaminen tunnistettiin vahvasti hankkeen aikana käydyissä keskusteluissa. Toisaalta toimintaohjelman tavoitteet voivat mahdollistaa osaltaan yhdemukaisemman tulkinnan ja soveltamiskäytäntöjen muodot. Toimintaohjelmassa on tunnistettu pelastustoimen yhtenäiset kasvot ulospäin, yhteiskehittämisen aktiivinen hyödyntäminen ja palveluiden saatuuden tasa-arvoisuus. Näihin voidaan sisällyttää myös tämä tavoite.

4.3 Osallistujien palaute hankkeesta

Tässä luvussa vedetään yhteen hankkeen osallistujien antama palaute. Keräsimme tilaisuuksiin osallistuneilta tahoilta palautetta sekä hankkeen aikana, että sen jälkeen. Viimeisen törmäyttämön jälkeen pidimme osallistujien kanssa palautekeskustelun. Kattavimman palautteen saimme, kun lähetimme törmäyttämöön ja osallistamon osallistujille Webropol-palautekyselyn. Kyselyssä kysyttiin sekä numeroarvioita, että sanallista palautetta. Kysymykset koskivat sekä hankkeen toteutusta, että tulosten sisältöä.

Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 29 kpl. Sekä toteutukseen että hankkeen tuloksiin liittyen kysyttiin sarja monivalintakysymyksiä sekä sanalliset palautteet. Monivalintakysymyksiä vastausvaihtoehdot tarkoittavat seuraavaa: 4=erittäin hyvä, 1=heikko ja EOS=en osaa sanoa. Alla olevissa grafiikoissa vastaajat on jaettu kahteen ryhmään: osallistamoiden osallistujiin ja törmäyttämön osallistujiin. Lopuksi kysyttiin vielä avoimella kysymyksellä, mikä onnistui erityisen hyvin ja missä sen sijaan jäi parantamisen varaa. Kaikki edellä mainitut kokonaisuudet on avattu tässä luvussa. Lisäksi avataan ohjausryhmän viimeisessä kokouksessa käytyä palautekeskustelua.

Hankkeen toteutus

Sanallisessa palautteessa hankkeen käytännön toteutus sai pääosin hyvää palautetta sekä törmäyttämöiden että osallistamoiden osallistujilta. Kokonaiskuvaa pidettiin suurelta osin positiivisena.

Tiivis aikataulu jakoi mielipiteitä. Osa oli sitä mieltä, että juurikin intensiiviseen tahtiin vastaavanlaiset hankkeet tulisikin toteuttaa. Osa kuitenkin piti tiivistä aikataulua haasteellisena. Erityisesti kauempaa matkustavat pitivät neljän tunnin työpajaa jokseenkin lyhyenä, jos matkustusaika oli pidempi kuin itse työpaja.

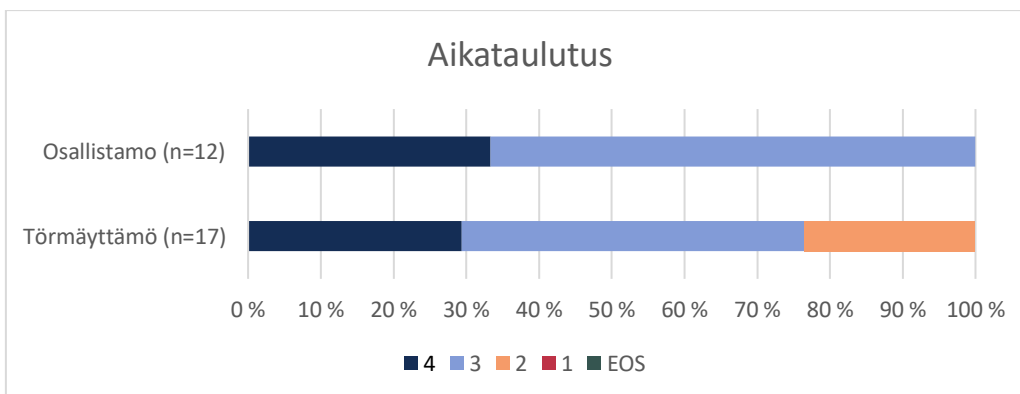
Työpajojen juoksutusta pidettiin toimivana, joskin keskustelulle olisi toivottu enemmän aikaa ja mahdollisesti ”sihteeripalvelua”, jolloin keskusteluiden tärkeimmät asiat olisi saatu selkeä kirjattua ylös. Osa kyselyyn vastanneista olisi toivonut vielä selkeämpää ohjeistusta työskentelyyn ja esimerkiksi printattuja ohjeita jokaiselle osallistujalle. Jonna Heliskosken ammattimaista ja tuloksellista fasilitointia kiiteltiin palautteessa useaan otteeseen.

Palautteen perusteella välityöskentelyn toteutuksessa oli omat haasteensa. Slack-sovellusta ei pidetty erityisen toimivana, sillä kyseinen alusta oli monelle vieras. Vaikka lähes kaikki aktivoivatkin tunnuksen alustalle, niin tosiasiaassa keskusteluun sovelluksen ryhmäkanavilla osallistui vain pieni osa törmäyttämön väestä. Slack ei ollut kuitenkaan pakollinen työskentelyn alusta, vaan ainoastaan yksi ehdotettu tapa jäsentää keskustelua. Monet ryhmät käyttivätkin esimerkiksi Skype-kokouksia työskentelyn välineenä. Fyysisesti hajallaan olevaa ryhmää ja tiukkaa aikataulua pidettiin haastavana yhdistelmänä ja eräässä palautteessa olisikin toivottu ryhmien puheenjohtajuutta hankkeen järjestävältä taholta.

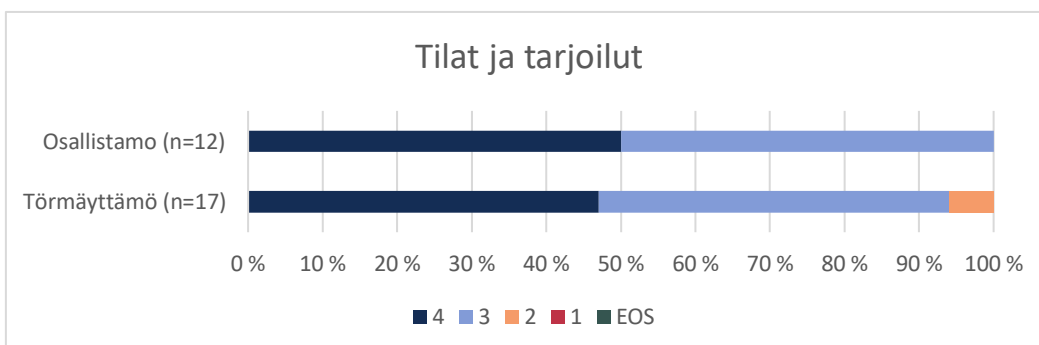
Webropol-kyselyä välityöskentelyn vastausten keräämiseen pidettiin paikoin kömpelönä alustana, sillä se ei mahdollistanut yhteistä vastausten työstämistä ryhmäläisten kesken, kuten esimerkiksi pilvipalvelussa tapahtuva tiedoston kirjoittaminen mahdollistaa. Välityöskentely onnistui teknisistä haasteista huolimatta kohtuullisen hyvin.

Eräs hyvin yleinen huomio palautteessa oli **tarve jatkuvuudelle**. Hankkeen työpajoja ja seminaareja pidettiin onnistuneina ja joidenkin mielestä jopa ainutlaatuisina tilaisuuksina, joissa eri sidosryhmät laajalla otannalla saatiin yhteen pöytään keskustelemaan yhteisistä haasteista ja tavoitteita. Eräänkin palautteen mukaan tilaisuus ”edisti merkittävästi omista siiloista ulostuloa”. Etenkin osallistamon väen keskuudessa painotettiin, että juuri tuon kaltaisia foorumeita tarvittaisiin jatkossakin, esimerkiksi pari kertaa vuodessa. Säännöllisissä tapaamisissa voisi yhdessä pohtia turvallisuuteen liittyviä ajankohtaisia aiheita.

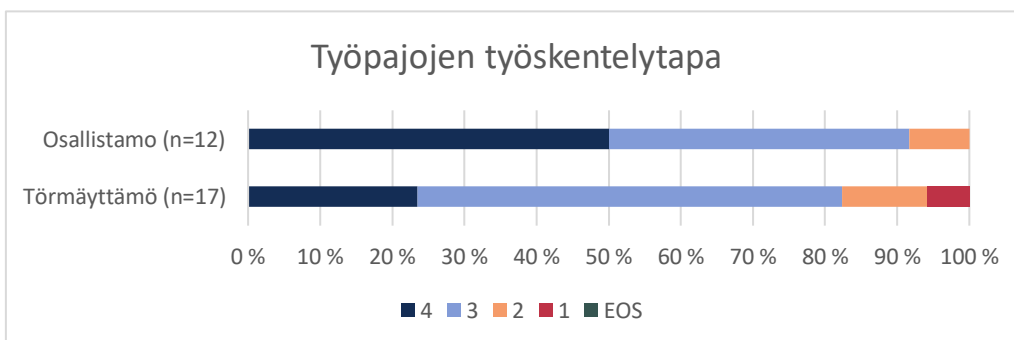
Monivalintakysymykset kuhunkin toteutukseen liittyvään osa-alueeseen löytyvät seuraavaksi alta.

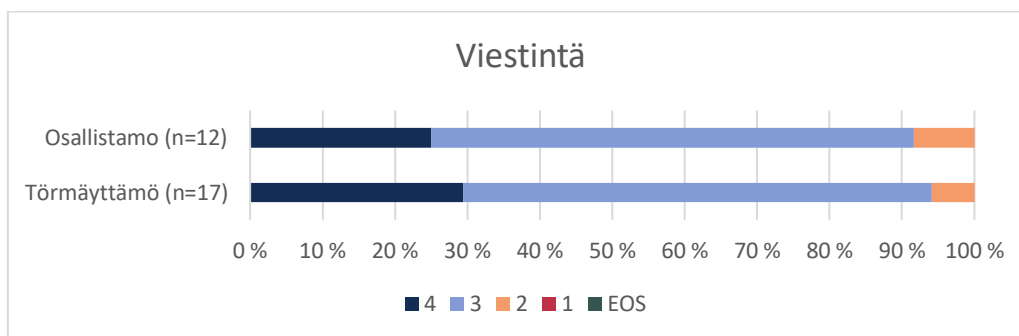
Kuvio 14: palaute aikataulutuksesta, 4=erittäin hyvä, 1=heikko

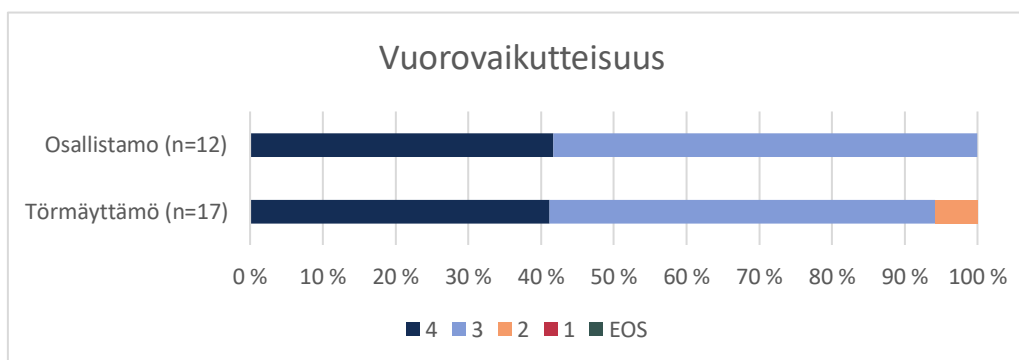
Kuvio 15: palaute tiloista tarjoiluista. 4=erittäin hyvä, 1=heikko

Kuvio 16: palaute työpajojen työskentelytavasta, 4=erittäin hyvä, 1=heikko

Kuvio 17: palaute hankkeen viestinnästä, 4=erittäin hyvä, 1=heikko

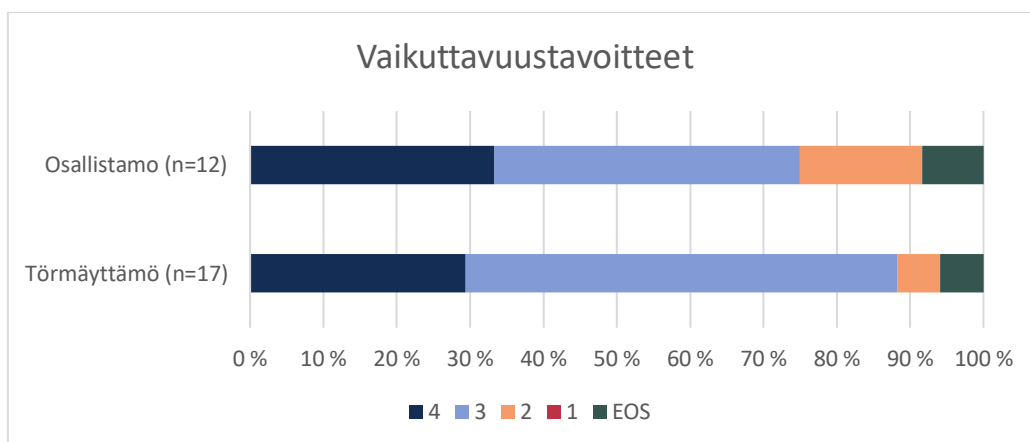

Kuvio 18: palaute hankkeen vuorovaikutteisuudesta, 4=erittäin hyvä, 1=heikko

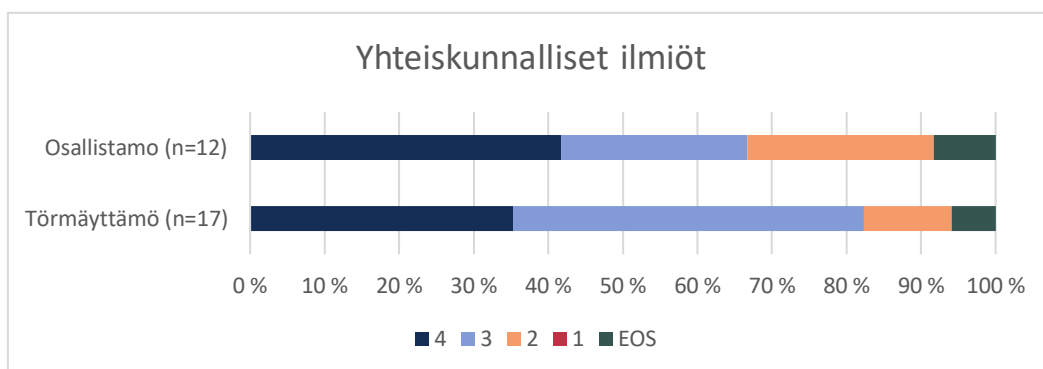
Hankkeen tulosten sisältö

Sanallisessa palautteessa korostui se, että hankkeen tuloksia on vaikea arvioida vielä tässä vaiheessa, kun toimintaohjelmakaan ei ollut palautekyselyn aikaan valmistunut. Hankkeessa nimettyjen tavoitteiden toteutuminen ja vaikutukset sekä pitkän aikavälin vaikuttavuus selviää luonnollisesti vasta tulevaisuudessa.

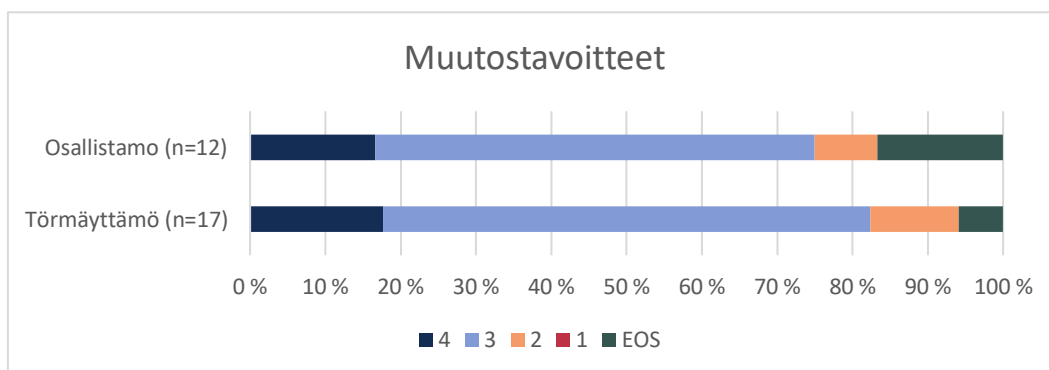
Monessa palautteessa todettiin, että hankkeessa esiin nousseet haasteet ja niiden kautta hahmottuneet tulokset on pitkälti tunnistettu aiemminkin ja suuri osa tuloksista olikin siten odotettavissa. Hankkeen nähtiin kuitenkin tuovan uuden ennakkoluulottoman lähestymistavan haasteisiin ja siten nostavan esiin runsaasti hyvinkin konkreettisia vaadittavia tekoja. Eräässä palautteessa todettiin lähestymiskulman olevan ”hyvin lähellä sitä, mitä (sisäministeri) Ohisalo on julkisuudessa turvallisuudesta sanonut”.

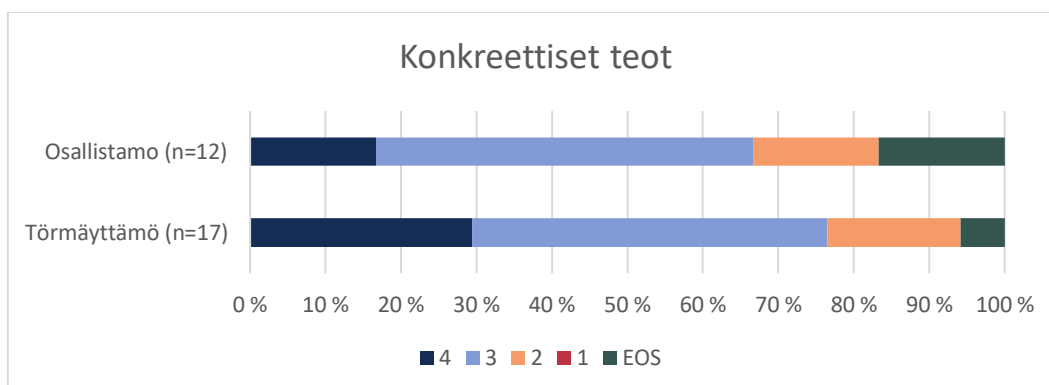
Kuvio 19: palaute tunnistetuista vaikuttavuustavoitteista, 4=erittäin hyvä, 1=heikko

Kuvio 20: palaute tunnistetuista ilmiöistä, 4=erittäin hyvä, 1=heikko

Kuvio 21: palaute tunnistetuista muutostavoitteista, 4=erittäin hyvä, 1=heikko

Kuvio 22: palaute tunnistetuista konkreettisista teoista, 4=erittäin hyvä, 1=heikko

Vapaa sana

Erityisen onnistuneena asiana pidettiin palautekyselyn vastausten perusteella eri osapuolten yhteensaattamista. Erityisesti osallistamon väen vastauksissa korostui se, että hanke edesauttoi yhteisen ymmärryksen kehittymistä ja sitä kautta laajentamaan onnettomuuksien ehkäisyn keinovalikoimaa.

”Sitkeässä istuvien” vanhojen toimintatapojen nähtiin välillä aiheuttavan pientä eksymistä matkan varrella, mutta pääosin oltiin oikeiden asioiden äärellä ja usein itse asiassa ”yllättävän lähellä sitä, mitä tavoiteltiin”. Erästä vastausta lainaten, ”kyllä tällaisella tehokkaalla vuorovaikuttamisella saadaan paljon hyvää aikaiseksi kun rohkeasti annetaan ajatusten lentää ja sitten haetaan sitä yhteistä tavoitetta”. Tähän kiteytyvät melko hyvin hankkeen luonteen parhaat puolet.

Ulkopuolisen asiantuntijan - tässä tapauksessa Jonna Heliskosken - palkkaamista yhdeksi hankkeen ”vetureista” pidettiin toimivana ratkaisuna. Erityisesti kiiteltiin Heliskosken kykyä analysoida laaja aineisto ja hallita siitä saatuja tuloksia.

Sekä hankkeen aikana käydyissä että palautekyselyn vastauksissa on otettu esiin se, että ohjelman toimeenpano pelastuslaitoksissa tulee olemaan haaste. Erään vastauksen mukaan toimintaohjelma ”tulee haastamaan pelastuslaitoksen johtamiskulttuurin ihan tosissaan”.

Alla muutama lainaus toisen osallistamon lopuksi käydystä palautekeskustelusta. Lainauksen kertovat siitä, että nyt on aika katsoa tulevaan ja varmistaa, että hanke ei ollut kehityksen loppu, vaan alku.

”Tämä on ainutlaatuinen tapahtuma. Tällaiselle tarvitaan nyt jatkuvuutta ja ylläpitoa. Sidosryhmillä on kyllä kovasti halua tulla yhteisen pöydän ääreen.”

”Tämä osoittaa sen, että erilaiset toimijat voivat löytää yhteisiä tavoitteita. Haasteena on saada tällainen samanlainen ote paikallisella tasolla. Tässä on riski, että nämä jutut jäävät ylätasolle. Siinä on sitten seuraava steppi.”

Ohjausryhmän palautekeskustelu

Viimeisessä ohjausryhmän kokouksessa käytiin lopuksi keskustelua siitä, miltä hanke on kokonaisuudessaan tuntunut. Ohjausryhmässä kiiteltiin varsinkin hankkeen intensiivisyyttä, vaikuttavaa aineistoa, osallistavaa otetta sekä sitä, että sisältö on konkretisoitunut hankkeen aikana analyysin kautta. Sopivan tiukka aikataulu on ohjausryhmän mukaan mahdollistanut sen, että osallistujat ovat koko puolen vuoden ajan pysyneet kartalla hankkeesta ilman, että aiheet olisi väliillä unohtuneet. Tämä on osaltaan mahdollistanut sen, ettei edellisten keskusteluiden kertaamiseen ole tarvinnut juurikaan käyttää työskentelyaikaa, kuten monessa hankkeessa on kommenttien perusteella jouduttu tekemään. Tahdikkaasta, jatkuvasti etenevästä ja kehittyvästä hankkeesta ja aineistosta kiiteltiin vuolaasti hankkeen fasilitaattoria Jonna Heliskoskea.

Muu palaute

Ennen hankkeen alkua suunnitteluvaiheessa tunnistettiin, että työn käynnistyminen voi olla tahmeaa julkishallinnon työn suunnittelun ja toteuttamisen perinteen vuoksi. Tämä kävikin toteen ensimmäisessä törmäyttämössä, josta osallistujilta tulikin suullista palautetta. Mutta jo seuraavassa törmäyttämössä ajatuksen kääntäminen ahdisti vähemmän. Keskustelu lähti vilkkaasti käyntiin ja syveni hankkeen loppua kohti mentäessä. Intensiivinen aikataulu mahdollisti osaltaan sen, että hankkeeseen osallistujat pysyivät terävänä koko hankkeen ajan.

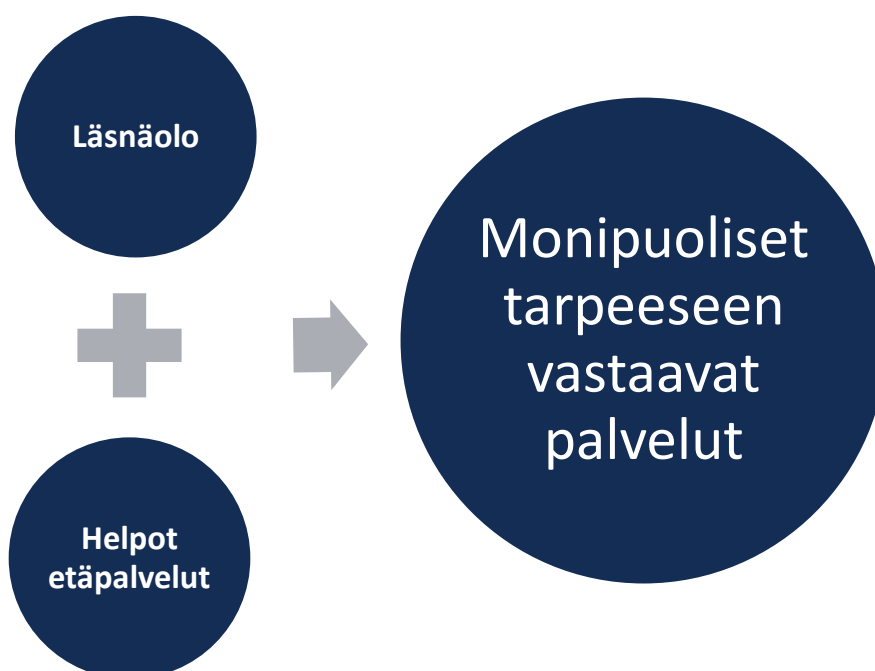
Kolmannessa törmäyttämössä mukana olleet kokemusasiantuntijat kiittelivät osallistavaa otetta ja mahdollisuutta päästä vaikuttamaan: ”Näinhän sen pitäisi aina mennä”. ”Kyllähän se oli mukavaa, kun ainakin periaatteessa kuunneltiin”. ”Oli mukavaa, kun oma ehdotus muutostavoitteesta otettiin yhteiseen tarkasteluun”

5 Jatkotoimenpiteet ja ideat jatkokehitykselle

5.1 Osaamisen kehittäminen

Hankkeen aikana on noussut esiin, että pelastustoimessa **toimintakulttuuri on vielä monin paikoin organisaatiolähtöistä**. Tarve ihmiskeskeisyydelle on pitkälti tunnistettu, mutta se sisältää myös haasteita. Hankkeen työpajoissa käydyissä keskusteluissa on esitetty näkemyksiä, joiden mukaan pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn työssä esimerkiksi palotarkastukset ovat sellaisia toimenpiteitä, joissa ihmislähtöisyys on joskus ongelmallinen lähestymiskulma. Näissä toimenpiteissä pelastuslaitoksilla on viranomaisen laissa määritelty rooli ja velvoite tarkastuksien suorittamiseen, jolloin ihmislähtöinen lähestyminen voi olla haastavaa. Yksi laaditun toimintaohjelman ajatuksista on kuitenkin pyrkiä lisäämään ihmislähtöisyyttä, viranomaisrooli ja laissa määritellyt tehtävät säilyttäen. Kyse on siitä, kuinka esimerkiksi tarkastuksen voisi tehdä niin, että siitä on asiakkaalle mahdollisimman suuri hyöty tai kuinka tarkastusten (ja muidenkin palveluiden) tulisi olla valtakunnallisesti yhdenmukaisia. On myös kyseenalaistettava palotarkastuksen rooli ainoana valvontamuotona.

Pelastustoimen tuottamista palveluista ja niiden saatavuudesta on käyty paljon pohdintaa läpi hankkeen. Sekä facebook-kyselyn, että sidosryhmien kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta ylipäätään voidaan todeta, että vaikka omatoimisuus ja digitaaliset palvelut lisääntyvät, tarve läsnäololle ei ole katoamassa. Ihmisten yksilöllisten tarpeiden huomiointi ja tietynlainen asiakassegmentointi nousee tärkeään rooliin: tuotetun palvelun tulee olla asiakkaan tarpeen mukaista. Läsnäolossa tarvetta on ennen kaikkea keskustelevalle otteelle ja digitaalisissa etäpalveluissa kaivataan keskitettyä - yhden luukun periaatteella toimivaa - mallia sekä helppokäyttöisyyttä ja selkeyttä.

Kuvio 23: Sidosryhmähaastatteluiden perusteella hahmotettu kuvio ihmisten odotuksista pelastustoimen tuottamia palveluja kohtaan. Haastatteluissa korostui sekä etäpalveluiden keskitetyn ja helppokäyttöisyyden tarve, että toisaalta läsnäolon ja keskustelevan otteen kysyntä. Samansuuntaisia ajatuksia nousi muissakin sidosryhmien ja ihmisten kanssa käydyissä keskusteluissa.

Sidosryhmien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella osaamisen kehittämisen tarvetta nimenomaan **turvallisuusviestinnässä**. Uskottavuus ja kohderyhmään vetoaminen on noussut esiin sekä digitaalisten palveluiden, että kasvostusten tapahtuvassa viestinnässä.

5.2 Johtamisen tukeminen

Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisytyötä on totuttu johtamaan tulossuoritteiden kautta. Vuosittaisiksi tavoitteiksi on määritelty valvottavien kohteiden lukumäärät ja turvallisuusviestinnässä tavoitettava pääluku. Tähän ovat osaltaan ohjanneet kansallisesti määritellyt onnettomuuksien ehkäisyn suoritetasot. Viime vuosina pelastuslaitosten pyrkimyksenä on ollut palvelutuotannon vahvempi perustaminen toimintaympäristön riskeihin. Riskit ovat määrittäneet esimerkiksi valvontatyön painotuksia. Turvallisuusviestinnässä kansallisena ohjaavana asiakirjana on ollut turvallisuusviestintästrategia.

Pelastustoimen uudistushankkeessa koettiin tärkeäksi saada toimintaa yhdenmukaisesti. Tämä nähtiin osaltaan luontevaksi yhteisten tavoitteiden määrittelyn kautta. Aikaisempien suoritearvoihin perustuneiden tavoitteiden sijaan toimintaohjelmassa on keskitytty sisällöllisiin tavoitteisiin. Isommat tavoitteet on jaoteltu tekojen luokkiin ja edelleen yksittäisiin tekoihin. Tämä helpottaa myös onnettomuuksien ehkäisyn johtamista. Isot tavoitteet on helppo kirjata osaksi palvelutason linjauksia. Määritellyistä teoista voi valita ne, jotka tuntuvat omalla alueella tähdellisiltä toteuttaa, jotta vaikuttavuutta saadaan maksimoitua. Isot tavoitteet voivat ryydittää omalta osaltaan myös oman toimintaympäristön riskien pohjalta tapahtuvien tekojen määrittämisessä.

Toimintaohjelman kansallinen koordinoitiryhmä pyrkii osaltaan pitämään toimintaohjelma ajantasalla ja siten helpottamaan kansallisen yhtenäisyyden aikaansaamista. Koordinoitiryhmän toiminta osaltaan helpottaa myös eri tahojen turvallisuuden kehittämiseen liittyvää johtamista.

5.3 Mittareiden kehittäminen

Vaikuttavuuslähtöisen strategian yksi suurimpia haasteita on yleensä vaikuttavuuden todentaminen. Tähän vaaditaan relevantteja mittareita, jotka riittävällä tarkkuudella kuvaavat mittauksen kohteita. Näiden mittareiden laatiminen on haastavaa ja kärsivällisyyttä vaativaa työtä. Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn vaikuttavuutta tulisi mitata yhdessä toimialan ja sidosryhmien kanssa laaditulla mittaristolla. Haasteena tässäkin tapauksessa on löytää laadullisille ilmiöille (esimerkiksi ihmisten aktiivisuus oman turvallisuuden edistäjinä) määrällisiä mittareita. Vaikuttavuuden mittaamiseksi toimintaohjelman laatimisen ja seurannan yhteydessä tehdään yhteistyötä pelastustoimen mittaristosta vastaavan henkilöstön kanssa.

5.4 Katseet tulevaan - ajatuksia jatkokehitystarpeista

Yhteisen työn vahvistaminen turvallisuuden parantamiseksi

Hankkeen aikana on noussut selkeästi esiin kasvava tarve sidosryhmien entistä tiiviimmälle sitouttamiselle yhteisessä onnettomuuksien ehkäisyn työssä. Tähän tarvittaisiin yhteistyöfoorumi, jossa voitaisiin säännöllisesti istua saman pöydän ääressä. Esimerkiksi pelastuslaitosten kumppanuusverkoston rakenteita voitaisiin hyödyntää

sidosryhmien kanssa tehtävän laajamittaisen palveluiden yhteistuotannon mahdollistamiseksi. **Kulttuurinmuutos** organisaatiokeskeisestä ajattelusta poikkisektoraaliseen yhteisen työn kehittämiseen ja ihmiskeskeiseen palvelumuotoiluun vaatii aikaa ja työtä, mutta ensimmäisiä askelia ollaan jo otettu.

On selvää, että koko pelastustoimessa tiedostetaan yhteisen työn merkitys ja tarve esimerkiksi viranomaisten ja järjestöjen välisten yhteistyöprosessien kehittämiseksi. Keskusteltaessa toteutuksesta vedetään yleensä esiin resurssikortti. Yhteistyön kehittäminen koetaan haasteelliseksi resurssien riittämättömyyden vuoksi. Toimintaohjelman kantava teema on, ettei kaikkea tarvitse tehdä yksin. Samoja resursseja voidaan hyödyntää painottamalla työtä toisin. Pienilläkin resursseilla saadaan aikaan laaja-alaista ja vaikuttavaa työtä, kun jaetaan tietoa ja sovitaan yhteisistä tavoitteista eri toimijoiden kanssa. Esimerkiksi yhteistyöllä kuntien sivistystoimen ja opettajien kanssa saadaan jatkuvuutta eri oppilasryhmien tavoittamiseen.

Ideaalitilanteessa toimiva sidosryhmäverkosto voisi ”maksaa itsensä takaisin”, sillä se saattaisi vähentää esimerkiksi pelastuslaitoksen omien resurssien tarvetta esimerkiksi turvallisuusviestinnässä. Usein verkostomainen toiminta hyödyttääkin kaikkia osapuolia. Esimerkiksi, eräässä hankkeen sidosryhmähaastattelussa käytiin keskustelu kuvitellusta tilanteesta, jossa paikkakunnan VPK ja mielenterveysyhdistys tekisivät yhteistyötä niin, että jälkimmäinen ohjaisi asiakkaitaan VPK:n toimintaan. Tässä järjestyksessä hyötyisivät molemmat: nuoret saisivat merkityksellisen osallisuuden kokemuksen (näiden puuttuminen on yksi syrjäytymisen juurisyistä) ja VPK:n jäsenmäärä voisi nousta. Tätä vastaavaksi toimintamalliksi on pelastustoimeen kehitetty aikanaan Ylihyvä juttu -konsepti. Toimintamallin ajatuksena on ohjata sellaisia nuoria palokuntanuorisohjauksen pariin, jotka kokevat osattomuutta eikä heillä ole mielekästä harrastusta. Kansainvälisissä ympyröissä vastaavia toimintamalleja on kehitetty muuallakin. Tästä esimerkkinä on London Fire Brigaden Fire Cadets program.

Yhdenmukaiset ja tarpeeseen vastaavat palvelut

Hankkeessa laadittu toimintaohjelma on askel kohti yhdenmukaisempia pelastustoimen palveluita, mutta tavoitteen saavuttamiseksi täytyy tehdä vielä paljon pitkäjänteistä työtä. Yhteiset kansalliset tavoitteet luovat pohjan toimintamallille, jossa pelastustoimen tekijät voivat tehdä työtä samaan suuntaan katsoen. Polkuja tavoitteisiin voi olla erilaisia. Tekemisen tapoja voi olla useita ja käytettävissä olevat resurssit vaihdella. Yhteinen päämäärä mahdollistaa kuitenkin vaikuttavampaan lopputulokseen pääsyn laaja-alaisemmin ja monikanavaisemmin kuin koskaan aiemmin.

Liitteet

Liite 1: Työpajojen osallistajat

Taulukko 4: Hankkeeseen nimetyt jäsenet ja varajäsenet

Organisaatio	Varsinainen jäsen	Titteli	Varajäsen	Titteli
Etelä-Karjalan pl	Vesa Kultanen	turvallisuuskouluttaja	Jani Kanerva	Riskienhallintapäällikkö
Etelä-Pohjanmaan pl	Kari Pajuluoma	pelastuspäällikkö	Hannu Puranen	palopäällikkö
Etelä-Savon pl	Juha Paunonen	paloinsinööri	Hanne Haapiainen	palotarkastaja
Helsingin pl *	Anja Aatsinki	palopäällikkö	Pekka Itkonen	pelastuspäällikkö
Itä-Uudenmaan pl *	Hiklun yhteiset			
Jokilaaksojen pl	Jorma Rasila	palopäällikkö	Pekka Kankaanpää	toimialueen päällikkö
Kainuun pl	Janne Heikkinen	riskienhallintapäällikkö	Pekka Heikkinen	johtava palotarkastaja
Kanta-Hämeen pl	Petri Talikka	pelastuspäällikkö	Markku Lauronen	paloinsinööri
Keski-Pohjanmaan pl	Jouni Leppälä	riskienhallintapäällikkö	Joni Kontio	palomestari
Keski-Suomen pl	Henna Kärkkäinen	palotarkastaja	Tinja Hännikäinen	palotarkastaja
Keski-Uudenmaan pl *	Hiklun yhteiset			
Kymenlaakson pl	Peter Strömmer	paloinsinööri	Juhani Carlson	paloinsinööri
Lapin pl	Timo Rantala	pelastuspäällikkö	Mika Neitola	riskienhallintapäällikkö
Länsi-Uudenmaan pl *	Pauliina Kopra	johtava palotarkastaja		
Oulu-Koillismaan pl	Jani Pitkänen	palotarkastaja	Tomi Honkakunnas	riskienhallintapäällikkö
Pirkanmaan pl	Teemu-Taavetti Toivonen	pelastuspäällikkö	Pekka Mutikainen	johtava palotarkastaja
Pohjanmaan pl	Thomas Nyqvist	riskienhallintapäällikkö	Sakari Innanen	paloesimies
Pohjois-Karjalan pl	Tommi Mukkala	riskienhallintapäällikkö	Tero Kuittinen	koulutuspäällikkö
Pohjois-Savon pl	Paavo Tiitta	riskienhallintapäällikkö	Ilkka Itkonen	johtava palotarkastaja
Päijät-Hämeen pl	Marjo Oksanen	riskienhallintapäällikkö	Tapio Aaltonen	paloinsinööri
Satakunnan pl	Mikko Puolitaival	riskienhallintapäällikkö	Jari Marttila	palotarkastaja
Varsinais-Suomen pl	Kari Kummunsalo	johtava palotarkastaja	Petri Tassila	riskienhallintapäällikkö
Pelastusopisto	Jani Jämsä	vanhempi opettaja	Ennalta ehkäisyn tiimi	
SPPL	Martti Honkala	kehittämispäällikkö	Olli Korteniemi	vanhempi palotarkastaja
SPEK	Kari Telaranta	johtava turvallisuusasiantuntija	Tarja Ojala	erikoistutkija

Hätäkeskuslaitos	Kyösti Lehtonen	kehittämispäällikkö	Heikki Uusitalo	kehittämispäällikkö
------------------	-----------------	---------------------	-----------------	---------------------

* *HIKLU:n eli Helsingin, Itä-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokset nimesivät yhteiset edustajansa törmäyttämöihin (kaksi varsinaista jäsentä ja yksi varajäsen)*

Lisäksi törmäyttämöihin osallistuivat seuraavat henkilöt: Jyri Silmäri 11.3. (Etelä-Savo, pelastuspäällikkö), Kimmo Vähäkoski 16.5. (Pelastusopisto, vanhempi opettaja) ja Ismo Kärkkäinen 5.6.2019 (Pelastusopisto, vanhempi opettaja). Sisäministeriöltä törmäyttämöihin kutsuttiin edustajia pelastusosaston pelastustoimen palvelut -yksiköstä sekä sisäisen turvallisuuden strategian sihteeristöstä.

Taulukko 5: Kunkin törmäyttämön osallistajat organisaatioittain. Luku kuvaa osallistujien määrää. Lähtökohtaisesti kustakin organisaatiosta oli nimetty yksi varsinainen jäsen ja yksi varajäsen.

	1. törmäyttämö	2. törmäyttämö	3. törmäyttämö	4. törmäyttämö
Etelä-Karjalan pl	1	1	0	0
Etelä-Pohjanmaan pl	1	1	1	1
Etelä-Savon pl	2	0	0	0
HIKLU*	3	3	2	2
Jokilaaksojen pl	1	1	1	1
Kainuun pl	0	1	0	0
Kanta-Hämeen pl	0	1	1	1
Keski-Pohjanmaan pl	1	1	1	1
Keski-Suomen pl	1	1	1	1
Kymenlaakson pl	1	1	1	1
Lapin pl	1	1	0	0
Oulu-Koillismaan pl	0	0	1	1
Pirkanmaan pl	1	1	0	1
Pohjanmaan pl	1	1	0	1
Pohjois-Karjalan pl	1	1	1	1
Pohjois-Savon pl	1	1	0	1
Päijät-Hämeen pl	1	0	1	1
Satakunnan pl	1	1	1	0
Sisäministeriö**	4	2	3	2
Varsinais-Suomen pl	1	1	1	1
Pelastusopisto	0	0	1	1
SPPL	1	1	1	0
SPEK	1	1	1	1
Hätäkeskuslaitos	1	1	1	0
Yhteensä	26	23	20 (lisäksi kokemusasi- antuntijat)	19

**HIKLU:n eli Helsingin, Itä-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokset nimesivät yhteiset edustajansa törmäyttämöihin (kaksi varsinaista jäsentä ja yksi varajäsen)*

***Sisäministeriön edustajiin ei tässä lueta hankkeen vastuuvirkamiestä Jari Lepistöä eikä hankkeen korkeakouluharjoittelijaa Jaakko Joentakasta*

Liite 2: Hankkeen aineistodata ja muu materiaali

Analysoitu aineistodata, hankkeen aikana käytetyt esitykset, ohjausryhmän kokousten pöytäkirjat, tiedotteet ja muu materiaali löytyvät valtioneuvoston hankeikkunasta nimellä *Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman laadintahanke, ”asiakirjat”*-välilehdeltä. Täältä löytyy muun muassa hankkeen luokiteltu aineisto. Materiaaleja pääsee tarkastelemaan alla olevan linkin kautta:

<https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM006:00/2019>

Lähteet

Heliskoski, J., 2019. Vaikuttavuus- ja ilmiölähtöinen kehittäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Konferenssipaperi esitetään Vaikuttavuuden tutkimuksen päivillä Kuopiossa (lokakuu)

Heliskoski, J. ja P. Polsa, 2018. Towards Transformative Service Ecosystems and Social Impact Marketing. Konferenssipaperi esitetty Sosiaalisen markkinoinnin konferenssissa Antwerpenissä (syyskuu).

Heliskoski, J., 2016. The Return on Social Intervention in Family Welfare Customer Life Cycle. Konferenssipaperi esitelty Sosiaalisen markkinoinnin konferenssissa Espoossa (syyskuu).

Spiggle, S., 1994. Analysis and Interpretation of Qualitative Data in Consumer Research. Journal of Consumer Research [e-journal] Vol. 21, Issue 3, pp. 491- 503

Hankeraportin lähteenä on käytetty ohjausryhmän analysoitua aineistodataa, ohjausryhmän pöytäkirjoja, törmäyttämöissä ja osallistamoissa käytettyjä esityksiä sekä muuta materiaalia. Nämä löytyvät liitteessä 2 olevasta linkistä.